

Periodiek

Historische Kring Maarssen, 47^e jaargang
nr. 1 - 2020

MET O.A.:

‘PAEPSCH
STOUTIGHEDEN’

‘T VERMAEK’LYK
ELZENBURG

DE GEMEENTE
ZUYLEN

anno 1857

Voor erkend scharrelijes

Slagerij
Dorresteyn
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

f VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN
aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346 561356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961 465

colofon

Opgericht op 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Voor informatie en contact met HKM:

Website www.historishekringmaarsse.nl en e-mail: secretaris@historishekringmaarsse.nl

Bestuur:

Vacant: voorzitter

Vacant: vicevoorzitter

Arie van Ginkel, secretaris

Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168,

e-mail: secretaris@historishekringmaarsse.nl

Ronald van Tongeren, penningmeester

Hans van Bommel, Henk Blaauw, Jan Kees Plomp,

Bert de Ruiter, Jan Simonis, Ria Tjhuis.

Ledenbeheer

Jantien de Ruiter

e-mail: ledenbeheerhkm@ziggo.nl, tel.: 0346-563599

Leden van verdienste:

drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haften (26-02-2015),

mevr. R. Tjhuis (10-03-2016)

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002), Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006), B. Visschedijk (26-02-2009), Mevr. A. Wolters-Dekkers (03-03-2011), H. Blaauw (06-03-2014)

Redactie Periodiek:

Jan Simonis (voorzitter), Arjan van Weele (secretaris), Piet Gentenaar, Nelleke Hendrikse, Bert de Ruiter, Ria Tjhuis.

Kopij zenden aan: Jan Simonis,

e-mail: bestuur4@historishekringmaarsse.nl

Voor verkoop losse nummers: Bert de Ruiter, N. Maesstraat 6, tel. 0346-563599

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap kost € 14 per jaar. Opzeggen kan alleen vóór het einde van het kalenderjaar. Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem contact op met Ronald van Tongeren, Wilhelminaweg 1a, 3603 CR Maarssen, tel.: 0346-556696, e-mail: penningmeester@historishekringmaarsse.nl Eventuele stortingen op ons rekeningnummer NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester HKM.

Vormgeving en productie:

Topic Creatieve Communicatie, Wierden

inhoud

- 3 Colofon en Inhoud
- 4 Kringnieuws
- 5 Convocatie en Excursie
- 6 'Paepsche Stoutigheden'
- 14 Hans van Bommel, de mensen-mens
- 17 Het baanwachtershuisje in de Bethunepolder
- 22 De wandeling van De Pijper in 1916, een terugblik Deel 9
- 24 Elsenburg, de verdwenen buitenplaats Deel 10
- 31 De Gemeente Zuylen anno 1857: Uit het Reglement van Politie
- 37 Uit de Oude Schoenendoos Deel 81

op de cover

Detail uit: Jan Weenix (1639/1643-1719), Park met buitenhuis. Deel van een zesdelige kamerbeschildering. Collectie Rijksmuseum.

Kringnieuws

Het overnemen van artikelen en afbeeldingen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 maart 2020. De Historische Kring Maarssen heeft al het mogelijke gedaan om de eventuele rechthebbenden op beeld en/of tekst in dit Periodiek te achterhalen. Indien u meent aanspraak te kunnen maken op dergelijke rechten, verzoeken wij u contact op te nemen met het bestuur via de secretaris.

Nieuwjaarswens

Het bestuur van de HKM wenst alle leden van de Kring een voorspoedig 2020 in goede gezondheid. Wij hopen ook in dit nieuwe jaar weer op uw steun en belangstelling voor onze activiteiten te mogen rekenen.

Data van lezingen voorjaar 2020

Donderdag 12 maart is onze jaarvergadering. Na de pauze geeft Hans van Bommel een lezing over het leven en werk van de veelzijdige kunstenaar Willem van Leusden. Hij behandelt onder andere de vele kunststromingen waaraan Willem van Leusden heeft deelgenomen, bijvoorbeeld het kubisme en het surrealisme. Hans vertoont ook een selectie uit de vele etsen die Willem van Leusden van Maarssen en omgeving heeft gemaakt. Daar zitten afbeeldingen bij die nooit eerder in het openbaar zijn vertoond.

Donderdag 16 april geeft Kees van Aggelen een lezing over de fietsroute Huydecoperweg van Baarn naar Maarssen en over Huydecoper en Goudestein.

Alle lezingen worden gehouden in de Open Hof. Aanvang 20.00 uur. Toegang niet-leden € 5.

Weerbaar Water

Weerbaar Water is de naam van het samenwerkingsverband van de historische kringen van Loenen, Breukelen en Maarssen, dat als doel heeft de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) in 2020 benoemd te krijgen tot UNESCO Werelderfgoed.

De kringen brengen daartoe de NHW extra onder de aandacht door middel van lezingen, exposities en publicaties. In september verscheen een aantrekkelijk boek over de Waterlinie van de specialist op dit gebied, onze dorpsgenoot Douwe Koen. Deze publicatie omvat bijna 100 pagina's en is voorzien van vele prachtige gekleurde illustraties. Het boek spitst zich toe op de verschillende voorzieningen - denk aan de vele forten - van de NHW in het Vechtplassengebied.

Normaal kost dit boek € 9,95, maar de leden van de drie kringen kunnen het boek kopen tegen de gereduceerde prijs van € 8,00. E-mail of bel onze secretaris Arie van Ginkel: aginkel@ziggo.nl en 06 53537354 of Bert de Ruiter: bjruiter@ziggo.nl en 06 53915133.

Blij met uw e-mailadres!

Van veel leden is het e-mailadres bij ons bekend, maar nog lang niet van alle leden. Dat is erg jammer, want wij kunnen veel kosten besparen als wij niet per post maar per e-mail berichten aan u kunnen sturen. Heeft u dit jaar het verzoek tot betaling van het lidmaatschap per post ontvangen, dan is uw e-mailadres nog niet bij ons bekend. Graag doen wij daarom de oproep uw e-mailadres aan ons bekend te maken.

Stuur s.v.p. een e-mail aan de penningmeester van de HKM en noem daarin uw naam, woonadres en e-mailadres. Het e-mailadres van onze penningmeester is: rtongere@ziggo.nl. Hartelijk dank voor uw medewerking. ●

Convocatie

Donderdag 12 maart 2020 houdt de Historische Kring Maarssen haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. Het bestuur nodigt alle leden uit om deze vergadering bij te wonen. De bijeenkomst wordt gehouden in de Open Hof, Kerkweg 60 te Maarssen. Aanvang 20.00 uur.

Het financieel jaarverslag 2019, de begroting voor 2020, de notulen van de ledenvergadering van 28 februari 2019, evenals het jaarverslag over 2019 zijn op de avond van de ledenvergadering aan de zaal verkrijgbaar. Vanaf twee weken voor de vergadering worden de stukken op onze website gepubliceerd. www.historischekringmaarssen.nl/home/bestuur-en-organisatie/verantwoording/

Agenda

1. Opening
2. Ingekomen stukken en mededelingen
3. Notulen van de jaarvergadering van 28 februari 2019
4. Jaarverslag over het jaar 2019 van de secretaris
5. Financieel verslag over 2019 en de begroting voor 2020
6. Verslag van de kascommissie
7. Vaststelling van de contributie over 2020
8. Verkiezing kascommissie
9. Bestuursverkiezing (zie hieronder)
10. Activiteitenjaarplan 2020
11. Rondvraag
12. Sluiting

Voorzitter Ron Moers is in 2019 om persoonlijke redenen tussentijds afgetreden. Het bestuur van de HKM heeft besloten om de heer Hans Kuijl aan de ledenvergadering voor te dragen als nieuwe voorzitter.

De heer Rob Franse heeft zich bereid verklaard als portefeuillehouder voor communicatie, activiteiten en promotie toe te treden tot het bestuur. De heer Jan van Tongeren is bereid als portefeuillehouder monumenten en archeologie toe te treden tot het bestuur.

Na een termijn van drie jaar treden statutair af mevrouw Ria Tijhuis en de heren Jan Simonis en Henk Blaauw. Zij ambiëren geen nieuwe bestuurstermijn. Ook de heren Ronald van Tongeren en Hans van Bommel treden na een termijn van drie jaar statutair af. Hans van Bommel is voor een nieuwe bestuursstermijn herkiesbaar en Ronald van Tongeren voor nog één aanvullend jaar. Namen van tegenkandidaten kunnen tot één week voor de vergadering bij de secretaris ingediend worden: secretaris@historischekringmaarssen.nl

Na de pauze: Lezing over de schilder Willem van Leusden door Hans van Bommel.

Niet-leden zijn welkom bij deze lezing. Zij betalen vijf euro entree. Ook mogen zij aanwezig zijn bij de jaarvergadering, maar zij hebben geen stemrecht. Het bestuur hoopt velen te mogen begroeten op deze avond in de Open Hof.

Namens het bestuur,
Arie van Ginkel, secretaris

Excursie naar Hoorn – zaterdag 16 mei 2020

De jaarlijkse excursie van de Historische Kring Maarssen gaat naar Hoorn. Dit oude VOC-stadje aan het IJsselmeer is het bezoeken meer dan waard. 's Ochtends zullen wij onder leiding van stadsgidsen een wandeling maken. Tussen de middag kan er op eigen gelegenheid geluncht worden. In de middag hebben wij een bezoek gepland aan het Museum van de 20e Eeuw, gevestigd op het Oostereiland in het voormalige gevangenisgebouw; een ware trip door 'Memory Lane', want er is een interessante expositie samengesteld over de diverse decennia van de afgelopen eeuw met de daarbij behorende gebruiksvoorwerpen, meubelstukken e.d. Wij vertrekken om 08.30 uur van het Harmonieplein en maken na aankomst een koffiestop. U kunt zich opgeven tijdens de jaarvergadering op donderdag 12 maart 2020 en ook daarna bij onze penningmeester Ronald van Tongeren, bij voorkeur per e-mail via het adres rtongere@ziggo.nl of telefonisch 's avonds tussen 19.00 en 20.00 uur op telefoonnummer 0346-56 66 96. Gelijktijdig moet het verschuldigde bedrag worden overgemaakt op rekeningnummer NL93INGB0002907376 ten name van de penningmeester HKM. De deelnameprijs per persoon bedraagt € 33,00 voor leden en € 38,00 voor niet-leden van de HKM. Gebruik van een Museumkaart geeft een korting van € 10,00. Uw deelname is pas definitief als wij het geld ontvangen hebben. Entrees en koffie zijn bij het deelnamebedrag inbegrepen. ●

‘Paepsche stoutigheden’

Herman Eijgelshoven

We gaan terug in de tijd naar de periode van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648): de opstand van de Nederlanden tegen de Spaanse overheersing. De Nederlanden werden toen bestuurd door een landvoogd, die met zijn eigen regering in Brussel zetelde. Hij was de zetbaas van de Spaanse koning, die altijd het laatste woord had.

De Spaans-Habsburgse Filips II was vanaf 1555 tot aan zijn dood in 1598 Koning der Nederlanden. In de jaren negentig van de zestiende eeuw versleet Filips II in Brussel zo'n tien landvoogden. In die jaren was het in de top van de Brusselse landsregering een chaos.

Onze opstand (van Nederland en België) tegen de extreem katholieke dynastie van Filips II was een venijnige burgeroorlog die verschillende oorzaken had. De religieuze factor, de strijd tussen katholieken en protestanten, kwam hierbij sterk op de voorgrond te staan. Deze was extreem bloedig.

De situatie in het gewest Utrecht; 't Sticht

In 1581 werd het in het gewest Utrecht definitief verboden om in het openbaar de katholieke, de lutherse, de doopsgezinde of overige godsdiensten te belijden. Alleen het calvinisme werd toegestaan. De rooms-katholieke godsdienst kreeg zo een koekje van eigen deeg. Inofficieel gold dit verbod al vanaf 1579. Katholiek roerend en onroerend goed werd vaak verbeurdverklaard en viel toe aan de Staten. Kerken werden veelal aan de calvinisten toegewezen.

Die kerkhervorming (van katholiek naar gereformeerd) liep in de tachtiger jaren in het gewest Utrecht niet van een leien dakje. Het calvinisme zag in die jaren geen kans de bestaande pastorieën in het Sticht te bemannen met voldoende betrouwbare, geëxamineerde predikanten. De residerende pastoors bleven in meerderheid de 'paapse' kerk trouw. Pastoors 'reformeerden' zich in zoverre, dat zij wat meer gingen preken in de volkstaal, en onder het motto 'u vraagt wij draaien' op katholieke of protestante wijze doop-

ten en trouwden. Het calvinisme ankerde niet in 't Sticht. De Staten vonden het wel goed zo, maar de calvinisten niet! Deze raakten gefrustreerd en werden steeds kwader. Ze richtten zelfs een spionagedienst op voor het platteland van Utrecht!

Acht jaar later: Filips II ten einde raad

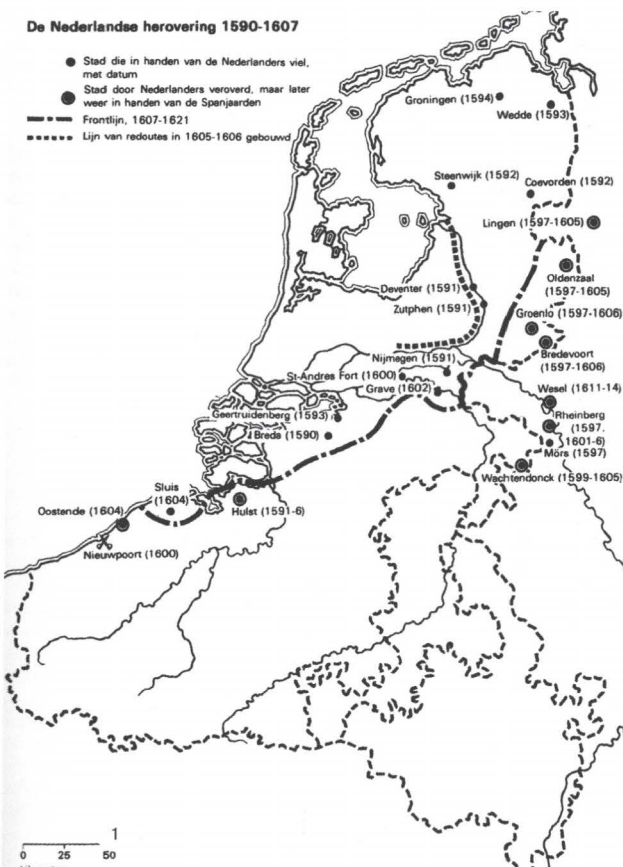
Filips II werd in 1589 de burgeroorlog in Frankrijk ingezogen omdat de belangrijkste troonopvolger, Hendrik van Navarra, een protestant was. Op 1 augustus 1589 werd koning Hendrik III door een fanatieke 'paapse' monnik vermoord. Als gevolg hiervan werd Hendrik van Navarra na wat gedoe uiteindelijk de nieuwe Franse koning: Hendrik IV. Die brute moord van die 'paapse' monnik op Hendrik III pakte politiek voor Filips II helemaal verkeerd uit. Het buurland Frankrijk een protestante natie! De koning, die zichzelf zag als de wereldlijke plaatsvervanger van de katholieke God, lag nachtenlang naar het plafond te turen: wat te doen, wat te doen? Het geld om oorlog te voeren was op! Hij moest dus opnieuw gaan bedelen om leningen. Hij kreeg inderdaad ook nog wat los, onder andere van de paus.

In april 1590 gaf hij zijn neef Parma in Brussel het bevel om vanuit de Nederlanden met 20.000 soldaten Frankrijk binnen te vallen ten behoeve van de katholieke zaak. Toen realiseerden de Nederlandse politieke leiders zich nog niet welke kansen dit bood. Echter, toen Parma in 1591 opnieuw het bevel kreeg met een grote troepenmacht vanuit de Nederlanden Frankrijk binnen te vallen, viel het kwartje: pak die kans!

Onder leiding van Maurits van Nassau, de tweede zoon van Willem van Oranje, werden onder andere Zutphen (mei 1591) en Deventer (juni 1591) op de Spanjaarden heroverd. Ook andere regio's, buiten Zeeland en Holland, kwamen onder controle van Maurits. Door die oorlog tussen Frankrijk en Spanje werden de gewesten Zeeland en Holland in feite veiliggesteld. Ze hadden een goede bufferzone aangelegd. De handel ging explosief groeien.

De Nederlandse herovering 1590-1607

Van beeldenstorm tot bestand. Bron: G. Parker, 1978.

Een gouden tijdperk diende zich aan. Wat zal Filips II die moordende monnik vervloekt hebben... (zie afbeelding 1).

Gunstige tijd voor de calvinisten.

Het begin van de negentiger jaren was dus een gunstige tijd voor de hardliners om in de Nederlandse gewesten de gereformeerde schroeven flink aan te draaien, vooral in dat laconieke gewest Utrecht. In Utrecht eisten zij dan ook van de Staten dat deze een einde zouden maken aan het katholieke gedoogbeleid. Het plakkaat van 1581 was toch duidelijk, de Statenleden konden toch lezen! Alléén het calvinisme en niets anders; punt uit! Geen *'na-laticheyt ende slappigheyt in dese hoge saecke des Heeren.'* Handhaven en zo nodig tuchtigen! Om van het 'gesodemieter' af te zijn riepen de

niet zo fanatieke Staten van Utrecht een commissie in het leven die de kerken op het Utrechtse platteland diende te 'visiteren'. Waarom waren de Staten van Utrecht niet zo fanatiek? Ze handhaafden onder andere het standpunt dat benoemingen van predikanten in het Sticht de goedkeuring van de Staten moesten dragen; géén alleenheerschappij hierin van de calvinisten! De commissie die door de Staten in het leven werd geroepen, werd dan ook bemand door leden die achter het standpunt van de Staten stonden. De commissie staat bekend als de 'Visitatiecommissie van 1593'. 'Stoutigheden' van pastoors, voorgangers en dergelijken moesten gerapporteerd worden en daarna moest actie tot inhoudelijke verbetering volgen. Hieronder volgt een weergave van de bevindingen van de commissie bij de visitatie van de kerken in onze regio.

De 'stoutigheden' in onze buurt

Nichtevecht

De kerk is redelijk onderhouden maar nog paaps ingericht. De kerkmeesters wisselen hier snel. De pastoor is Hessel Robrechtssen. *'In sijne bedieninge is hij noch gansch paepsch'*. Soms trouwt hij ook *'in duytsch'*. *'Seyde, wat de refomatie belangde, te blijven bij sijne antwoorde (van 1590) dat hij altijd catholijck geweest was, ende alsnoch begeerde te blijven'*. De koster, Egbert Cornelissen, is ook schoolmeester. Hij is katholiek en net als zijn pastoor bitter gestemd ten aanzien van de Commissie. Ze wilden met haar geen discussie aangaan, ook al was deze in het huis van Bacchus (de herberg). Eerst in de tweede helft van de 17de eeuw zou Nichtevecht zich ontwikkelen tot een overwegend protestant dorp.

Over-Meer (Nederhorst ten Berg)

De kerk ziet er goed uit. Jan Hermanssen is er al 37 jaar pastoor. Hij heeft geen huisvrouw maar woont wel samen met een *'eerlijcke oude weduwe, die hem dient en sijn huys voorstaet'* (d.w.z. als goede kennis vaak in zijn huis aanwezig is). Hij is en blijft paaps: *'zul'cx dat hij verclaerde, dat hij noch voor de dooden 't gebed dede, omme niemant te argeren'*. Deze man moet van de Commissie geëxamineerd en opnieuw opgeleid worden.

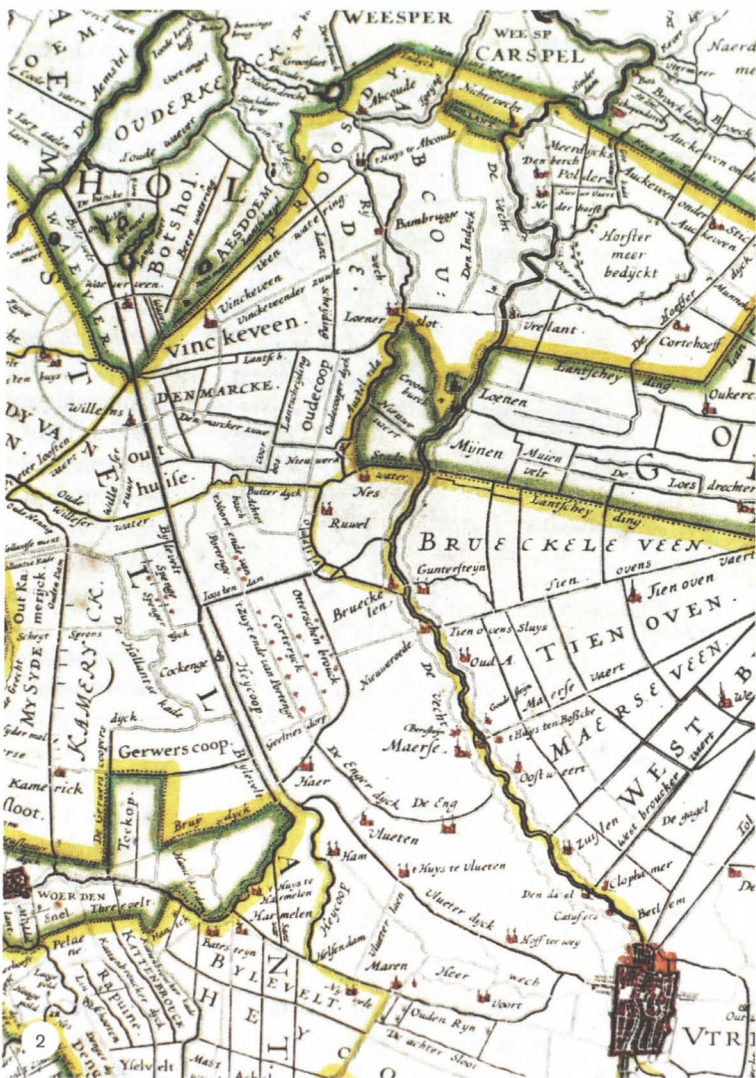
Hier duurde het tot ver in de zeventiende eeuw voordat de katholieken een kleine minderheid werden.

Ankeveen

De Commissie noteerde dat deze parochie *'ten dele Hollands ende ten dele Stichts'* was. De kerkmeesters weigerden de commissie te woord te staan. Ze beriepen zich op het Hollandse kerkmeesterschap: *'daer nochtans de kercke op den Stichtsen boden staat'*? Lam-brecht Stapperts was er pas-toor, maar was goedgekeurd als predikant. *'Ondervraecht zijnde in eenige fundamentele saecken der christelijke religie, antwoordde zeer confuselijk (d.w.z. verward). Vermengde de goede werken in 't stuck salicheyt met de verdiensten Christi! Is oock in de bedieninge van doop ende huwelyck gansch onverstandich, ende sonder alle behoorlijcke forme'*. Er is ook een koster, Claes Jacobssen; onbekwaam als schoolmeester. Ankeveen bleef ook in de 17de eeuw hoofdzakelijk katholiek. De paapse godsdienst *'kon't eenmaal niet uijt het dorp Ankeveen worden weggevaegt'* (zie afbeelding 2).

Corte-Houve

De kerk is goed onderhouden, maar is wel nog paaps ingericht. Pastoor is Nicolaes Martenssen. *'Dese man een weynich ondertast (d.w.z. ondervraagd) zijnde in de hoofdstukken van de religie en wist gansch niet goets te antwoorden. Beriep hem opt oude ende verclaerde van gene meyninge te zijn, omme hem na yets beter te vougen (d.w.z. over te stappen naar het gereformeerde geloof), hem dragende (zo hy seyde) in doopen ende trouwen, in latijn ende duytsch, gelijk als 't de lieden begeerden'*. Zijn motto: de klant vraagt, ik draai. Ook hier duurde het tot ver in de

Uitsnede uit kaart van Balthasar Florisz. van Berkenrode, Bisdom Utrecht 1628.

tweede helft van de 17de eeuw voordat de katholieken een minderheid werden.

Vree-lant

De kerk is in goede staat, maar is ook nog paaps ingericht, onder andere met altaren. Er zijn twee kerkmeesters. Eén wordt gekozen door de dor-pelingen, de ander is van buiten de parochie. De rekeningen worden betaald door de Maarschalk en het Gerecht. Het inkomen van de kerk bedraagt 9 gld. en 13 st.

De predikant is Guilielmus Aegidii. Hij is er al acht jaar en doet het best aardig. Wat er overblijft van

De Maersse en Maersseveense kerk rond 1637. Tekenaar/graficus Roelant Roghman.
Collectie Het Utrechts Archief.

de St. Anthonis Vicarie, wordt onder de armen verdeeld. De Vicarie is een heel mooie pastorie met een boomgaard. Er is echter geen kostershuis, noch een school.

De lokale bevolking vindt het niet erg als de predikant zou vertrekken. De predikant heeft een *'oude faulte van drincken'*. De Visitatiecommissie: *'ons dunckt dat dit versouck gedaen wert, ten aansien van eenige voorige kibbelingen ende harde woorden, daer wt (uit) geresen waer-over eene aversie van sijne persoon schijnt te wesen'*.

Ter-Aa

De kerk is verbrand, maar binnen is een afdak gemaakt. Men kan er dus prediken. Henricus Dussius Alberti is er al tien jaren predikant. Hij

is wettelijk geëxamineerd en doet het volgens de regels. De koster is ook hier schoolmeester. Alberti heeft een groot probleem: *'dat hij in doopen ende trouwen zeer geempecheert (gehinderd) wert bij papen tot Vincke-Veen ende Wilnis'*. Daar zaten kwaai tegenstanders. Met die pastoors moest je geen ruzie krijgen. Laten we even kijken wat de Commissie over hen zegt.

Mathias Arnoldi uit Vinkeveen: erkend dronkaard, woesteling en vechtersbaas. Zijn bijnaam was *'de grote godt van Vinkeveen'*. Hij probeerde, totaal bezopen, de vrouw van de predikant van Mijdrecht te versieren. Zijn drankzucht werd hem noodlottig. In de herberg nog schreeuwend om bier en onder de uitroep *'dat's goede soepe'*, viel

Tienhoven rond 1637. Tekenaar/graficus Roelant Roghman. Collectie Het Utrechts Archief.

hij stomdronken in een grote ketel met kokend water. Ook pastoor Wicher Jansen uit Wilnis is een dronkaard en *'gansch onverstandich in de religie ende vast van leven als die van Vinckevenen. Heeft noch op Paesschen sijn Broot-Godt vercocht'*. Broot-Godt is de hostie; klaarblijkelijk verkocht hij ook brood als Broot-Godt.

Het is dus begrijpelijk dat predikant Alberti een beetje bang was voor die twee 'raasbollen' (schreeuwers) en zijn mond tegen de Commissie eens flink opentrok.

Brueckelen

De kerk is *'van binnen noch woest, onversien van banken voor de vrouwen, ende noch vele reliquien van outaren en andere paepsche dingen'*.

Predikant is Erasmus Backer. Hij volgt in 'sijne bedieninge de christelijke ceremonie ende gebeden, achter den Catechismus gedrukt'. Hier is een bequaam pastoors huys met eenen hof, ende eene costorie, bequaem omme de school te houden'. Dit, ondanks het feit, dat hij weigerde de Nederlandse Geloofsbelijdenis te ondertekenen. Ook beweerde hij, dat je niet alles moest geloven wat de apostelen zouden hebben gezegd. In het dorp

stond Erasmus bekend als een dronkaard die 's avonds aan huis doopte en huwelijken sloot. In 1606 vermeldde de predikant van Breukelen dat hij enige 'communicanten' heeft. De reformatie was bij lange niet een gelopen zaak

Maerssen

In 1588 werden de oude kerk en de pastorie aan de Kerkweg onteigend en overgedragen aan predikant Schepers. Na een paar maanden vertrok deze weer. Jonkheer Zoudenbalck benoemde na het vertrek van predikant Schepers stoutweg Cornelis Petri (Petersen) als pastoor! Deze was daarvoor uit Breukelen verbannen wegens openbare katholieke godsdienstoefeningen (zie afbeelding 3 op de vorige pagina).

De Visitatiecommissie van 1593 over Petri: *'(...) en heeft sijn huisvrouw noch niet getrouwt, niettegenstaende hem zulx bij mijne E.E. Heeren de Staeten bevoelen is. Hij seyde oock wtduckelijck, dat hij se in 't openbaer niet en wil trouwen, daerbij voegende dat hij se wel begeerde te verlaten, also hij sonder haer wel conde leven, ja presenteerde-se wel spottelijck aen yemant over te stellen, indien hij se van doen hadde'* (indien deze haar wilde hebben).

Petri deelde ook mede niet mee te willen doen aan een nieuw examen. In zijn geweten wilde hij noch door de Staten, noch door iemand anders gedwongen worden. De commissie stelde ook dat vele dingen *'qualijck toegaen, doopen ende trouwen'*. Enige tijd later werd hij afgezet en Maarssen werd bij Breukelen gevoegd.

Maar als de tijd rijp is voor een betere kwaliteit, dan gebeurt dat ook! In 1599 krijgt Maerssen de van Utrecht afkomstige Van Blochoven als predikant. Wat voor predikant haalde Maarssen binnen?

Op zijn Utrechtse slaapkamer had Gerrit van Blochoven behoorlijk wat buitenhuwelijkse seks met zijn dienstmaagd Adrianekins Dierix: *'gehadt hebbende een maecht (maagd), die soe het schynt, wat schoonder was dan syn huysfrouwe, ende liefve-*

Maarssense bevolking schijnt hier in groten getale aan deelgenomen te hebben. De kerkenraad sprak van een Bacchusfeest met drank en vechtpartijen. Zij wilde dat de Staten de ommevang zou verbieden. Drie jaar eerder was haar dat al een keer gelukt. Ook het gemengde samenwonen tussen calvinisten en papen kwam regelmatig voor. De schout van 1668 woonde samen met een katholieke vrouw die hun kind ook katholiek liet dopen. Dat was flink tegen het zere been van de kerkenraad.

Tot 1680 vonden de katholieke godsdienstoefeningen her en der plaats in particuliere huizen. Vanaf 1680 in een schuilkerk, die zich bevond in een boerenschuur/stal waar nu de ingang van Kamlenspoor is. In 1752 werd de schuilkerk verplaatst naar de Straatweg (Beresteyn). In 1828 werd bij

Op veel plaatsen verbleven: 'botte, ongeleerde, onvernunftige pastoors, tot veler mensen onheil en grote blaam van deze en omliggende provinciën, (...)'.

lycker van gelaet, is bewegen geweest (d.w.z. heeft hem er toe gebracht) *deszelfs maechts borstkens ende buycxken somtyt te taste.* Hij kon het *'tasten van haere secreete plaetse aen haeren blooten lichaeme'* niet laten. Zijn vrouw kwam erachter en heeft *'die maecht ten huysse vuytgedreven'*. Klaarblijkelijk vond Maarssen de stoutigheden van Blochoven niet zo erg. Overigens: Blochoven was één van de spionnen en was ook lid van de Visitatiecommissie van 1593.

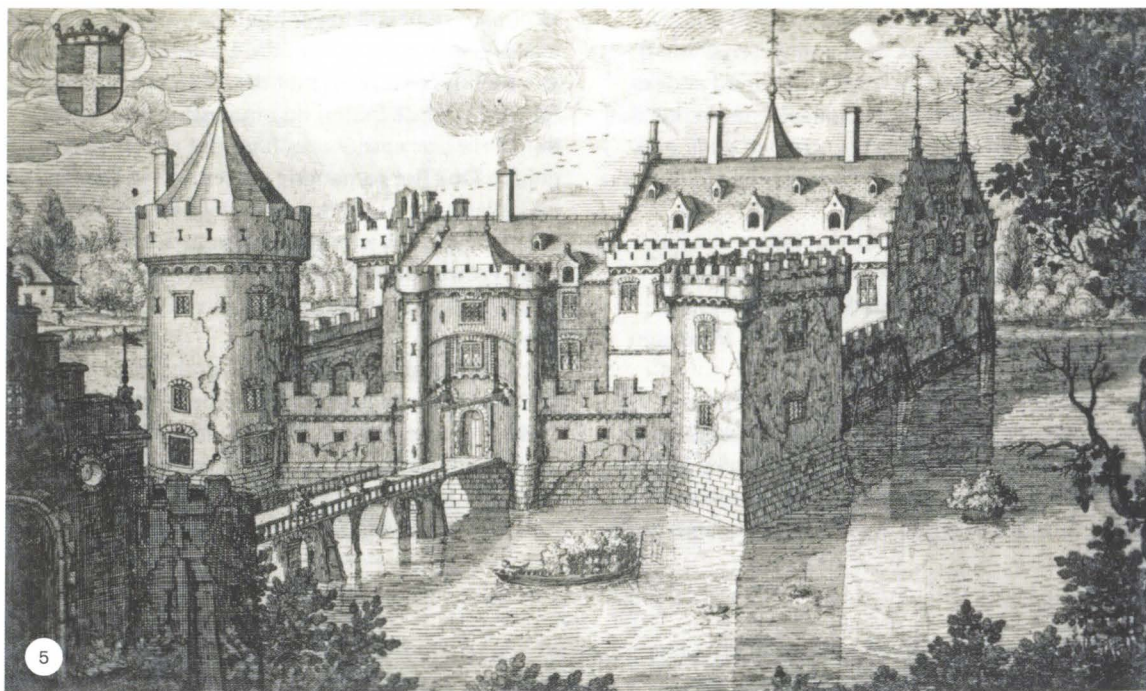
Ook in de zeventiende eeuw vlotte het niet zo met de calvinisering. Eerst in 1606 hield een predikant met Pasen voor het eerst een avondmaal. In 1653 ging de calvinistische kerkenraad van Maarssen, opgericht in 1620, bij de Staten klagen over de 'stouticheden' van de Portugese joden. Zij eiste dat de diensten in de synagoge zouden worden stopgezet. In 1657 protesteerde de kerkenraad bij de Staten tegen de katholieke processie. Deze paapse ommevang werd gelopen op zondag. De

het kerkje aldaar een (katholieke) begraafplaats gevoegd.

Thien-hoven

Op 3 juli 1593 bezocht de commissie Tienhoven. Haar bevindingen waren verre van rooskleurig. De kapel bestond nog, maar zij was bouwvallig en hoognodig aan herstel toe en dus niet geschikt voor de predikdienst. De kerkmeesters, die werden aangesteld door de burens (dat zijn de leden van de lokale kerkgemeente), legden jaarlijks in het openbaar rekening en verantwoording af in de kerk. Nog niet lang geleden had er een paap geresideerd, afkomstig van De Meern, maar deze was na enkele maanden vertrokken naar Emderland, *'doordien hem de huysluyden om sijn quaet leven beorloeft (veroordeeld) hadden, also hij daer door in den haet van alle menschen gecomen was'*.

Tot de kapel behoorde een stuk land gelegen te Breukeleveen, dat jaarlijks twintig gulden opleverde en diende tot onderhoud van de 'paap'. De

Slot Kronenburg rond 1615. Anoniem. Collectie Het Utrechts Archief.

priester had tot aan zijn vertrek ook het onder-richt van de jeugd op zich genomen. De pasto-rie, die nu verlaten was, kon zonder problemen worden ingericht tot school. Aan het slot van het rapport wordt voorgesteld een schoolmeester aan te stellen, die zich *'oefene tot het predicampt, item, de ziecken vertrooste'*. Tienhoven zou zich geleide-lijk aan ontwikkelen tot een echt protestant dorp (zie afbeelding 4 op de vorige pagina).

West-brouck

Paap Hendrik Hendriksen: *'gemeyn mispaap'* en een grote dronkaard. Hij wordt beschuldigd van *'heymelijcke paepsche diensten... ende bekende zelf, dat hij eenige kinderen gedoopt hadde, sonder nochtans zout, zmount, ofte exorcisme daerin ver-mengd te hebben'*. Wat zout op de tong bij het do-pen geschiedde omdat Jezus zijn volgelingen zag als het *'zout der aarde'*. Een beetje dierlijk zalfvet (zmount of smout) werd op de dopeling gesmeerd om ziekten te weren. Een klein exorcisme-gebed had het bezweren van de boze geesten tot doel.

Eis van de Commissie

De commissie eiste op grond van deze bevindingen van de Staten van Utrecht dat er iets moest gebeuren. Er moesten betere predikanten komen. Op veel plaatsen verbleven: *'botte, ongeleerde, onvernuftige pastoors, tot veler mensen onheil en grote blaam van deze en omliggende provinciën, om wie de naam des Heren dagelijks gelasterd wordt'*.

Die kwaliteitsverbetering werd een langdurige en pijnlijke kwestie. Volgens de Hollandse harde-lijn calvinisten was het Stichtse verbeterplan één gróte mislukking.

Loenen tot slot

De vreemde eind in de bijt is Loenen. Het be-hoort tot het Gewest Holland. Loenen zelf werd door de Commissie in 1593 niet bezocht. In 1578 was de kerk van Loenen overgegaan tot de refor-matie. De kasteelheer van Kronenburg doet dat niet (zie afbeelding 5). Hij en zijn adellijke familie (de vrouwelijke en de mannelijke lijn) blijven standvastig katholiek. De kasteelheer, vanaf 1578

is dat Van Lynden, heeft op grond van zijn patroonaansrecht beslissingsbevoegdheden over kerkelijk roerend en onroerend goed. Hij heeft ook heerlijkheidsrechten over Loenen, Loenersloot, Ter Aa, Oukoop en Loosdrecht. Hij stelt onder andere de schout aan en deze was een katholiek. Ter Aa valt kerkelijk gezien onder 't Sticht. Met toestemming van de kasteelheer van Kronenburg wordt hier al snel een katholieke schuilkerk geopend in de boerderij 't Honderd: het Papie-Nessie. In 1648 komt er ook een schuilkerk aan de Slootdijk. De Vrouwe van Kronenburg schenkt hiervoor de bouwgrond.

Als Joannes Kickius in 1644 predikant in Loenen wordt, gooit hij de knuppel in het hoenderhok. In april 1648 wordt de classis (dat is een regionale vergadering van een gereformeerd kerkgenootschap die voor de desbetreffende regio regels opstelt) in Amsterdam gehouden. Kickius klaagt op deze vergadering dat de 'paep' op 't Honderd gewoon door blijft gaan met zijn katholieke diensten. In 1649 brengt hij het gedoogbeleid ten aanzien van de katholieken opnieuw ter sprake, maar gooit er nog een schepje bovenop. Hij vertelt dat een vrouw die tot de kerk van Loenen behoort, getrouwd is met een '*quat papist*'. Erger nog, zij heeft zich 'ontijdelijk' bij hem neergelegd en bevalt drie maanden na het huwelijk van een kind. De vader heeft het kind vervolgens bij de 'paep' laten dopen. Hij neemt de jonge moeder ook mee naar de 'paepsche' diensten. Hij vraagt de classis om advies. Het antwoord van de classis is niet mis. Als de man nog eens '*qualyck*' optreedt, bijvoorbeeld door haar te slaan, kan de schout worden opgedragen de man om te brengen. Als dat gebeurt, moet Kickius ervoor zorgen dat de jonge moeder voor de eeuwigheid behouden blijft.

Als Kickius in 1651 de schout van Loenen opnieuw aanspoort om de uitoefening van de katholieke godsdienst te verbieden, antwoordt deze gevat: '*dat hy niet stond onder de graeffelyckheid van Hollandt en dat hy alleen aan den Heer van Cronenburch den eed hadde afgelegd.*' In 1657 meldt de schout aan het Hof van Holland dat: '*soodanige paepsche godsdienst aldaar niet opentleyk in den dorpe alias Cronenburgh gepleeght wort.*' De schout speelde het tactisch: wel een

onderzoek, maar met de conclusie dat er niet veel aan de hand is.

De Staten van Holland waren in de eerste helft van de zeventiende eeuw noodzakelijkerwijs ook verdraagzamer geworden ten aanzien van de katholieken, de lutheranen, de joden en andere godsdiensten. Ze moesten wel. De regenten, kooplieden, handelsreizigers, kleine zelfstandigen en de vele immigranten uit de Zuidelijke Nederlanden waren niet allemaal calvinistisch. Door het calvinisme de status te geven van een formele staatsgodsdienst zouden dezen uit het gewest vertrekken of het gewest Holland mijden. Daarnaast was er de sterk groeiende internationale handel. Niet alleen met de lutherse en katholieke landen, maar ook met de 'nieuwe' landen aan de andere kant van de wereld en deze landen hadden weer hun eigen (ware) godsdiensten.

Geld, kennis en talentvolle mensen stroomden rijkelijk de gewesten binnen. De Staten van Holland volgden in toenemende mate een strategie van praktische verdraagzaamheid en knepen een oogje toe. Veelvormigheid was geen vloek. Er bestond tenslotte het recht op de 'vrijheid van geest'. ●

Geraadpleegd

P.H.A.M. Abels, J. Briels, J.J. Dodt van Flensburg, M. de Graaf, A.A. Manten, H. Noordzij, L.J. Rogier en G. v.d. Zee.

J. Gerobulus, Visitatie der kerken ten platten lande in het sticht Utrecht ten jare 1593.

Periodiek HKM: 1975.4, 1978.4, 1983.4, 1985.3 en 1986.4. TVE: 2004 1 en 2. 2008.4. Vechtkroniek

HKL: 1994.2, 1996.2, 2001.1.

Hans van Bemmelen, de mensen-mens

Rob Franse

Met het grijze hoofd licht gebogen, zoals je dat wel vaker ziet bij lange mannen, luistert en praat hij zeker twee uur lang weloverwogen én met enthousiasme. Een evenwichtig man met echte levenservaring die deelt door te luisteren, te wegen, te glimlachen en te praten waarbij zijn mimiek en lichaamshouding de woorden als vanzelf ondersteunen. Heel gewoon Hans van Bemmelen.

In 1951 kocht hij bij Boekhandel Van Kralingen in Breukelen het boek *De buitenplaatsen aan de Vecht* van R. van Luttervelt. Dat was niet vanzelfsprekend. Een 10-jarig, dyslectisch jongetje uit een arbeidersmilieu werd in die tijd stomweg voor dom versleten en zeker niet geprikkeld om zo'n boek te kopen. De motivatie daarvoor moet bij nader inzien waarschijnlijk gezocht worden in een intrinsieke nieuwsgierigheid naar de Vecht waar hij dagelijks langs kwam op weg naar school. Eerst lopend, daarna steppend en uiteindelijk op een fiets met blokken op de pedalen. Ergens in die periode moet het zaadje van nieuwsgierigheid naar de Vecht en haar historie ontkiemd zijn. Een ontkieming die gevolgd zou worden door toevalsigheden die als voeding zouden dienen voor het tot volle wasdom komen van een niet aflatende interesse die onderzocht en gedeeld móest worden.

Water

Hans werd in 1941 geboren en groeide op aan het Zandpad vlakbij Cromwijck met uitzicht op de oude steenfabriek aan de overkant. Hij had een vier jaar oudere zus en was het lievelingetje van zijn moeder. Zijn vader voer de beurdienst Breukelen-Utrecht en zijn grootvader was tot zijn 80e houtvester op Gunterstein. Vader was eigenlijk altijd aan het werk, ook al omdat ze een grote tuin hadden waarin onder andere varkens en kippen rondscharrelden. Het gezin Van Bemmelen is dus al generaties verbonden aan de Vecht, aan Breukelen en aan Maarssen. De weg naar school was best lang. Hij ging acht jaar lang naar een lagere school in Breukelen. Dyslexie werd toen nog niet onder-

kend. 'Je was gewoon stom'. Daarna ging hij naar de ambachtsschool, waar hij direct de beste van de klas was en opgeleid werd tot timmerman. Op z'n 18e moest hij in dienst. Omdat hij zelf een klein bootje had, gaf hij zich op voor de marine. Hij werd goedgekeurd voor de mariniersopleiding en dat was wel even schrikken. Uiteindelijk werd hij 'gewoon' matroos met het vooruitzicht om een wereldreis te maken met het vliegdekschip Hr.Ms. Karel Doorman. Die wereldreis werd uiteindelijk afgeblazen en zo kwam hij terecht op de Hr.Ms. De Ruyter en op de Hr.Ms. De Zeven Provinciën als peiler en plotter (dat is degene die onder andere de radar afleest). Dat betekende op de brug staan tussen hoge officieren met veel goud en dat was best indrukwekkend voor een jonge timmerman. Het was viceadmiraal Modderman die Hans op een zeker moment bij de arm pakte en zei: 'Matroos, doe maar rustig aan. We zijn allemaal mensen'. Weer wat geleerd. De laatste drie maanden van zijn diensttijd heeft hij op Kattenburg doorgebracht. Een gouden tijd volgens Hans.

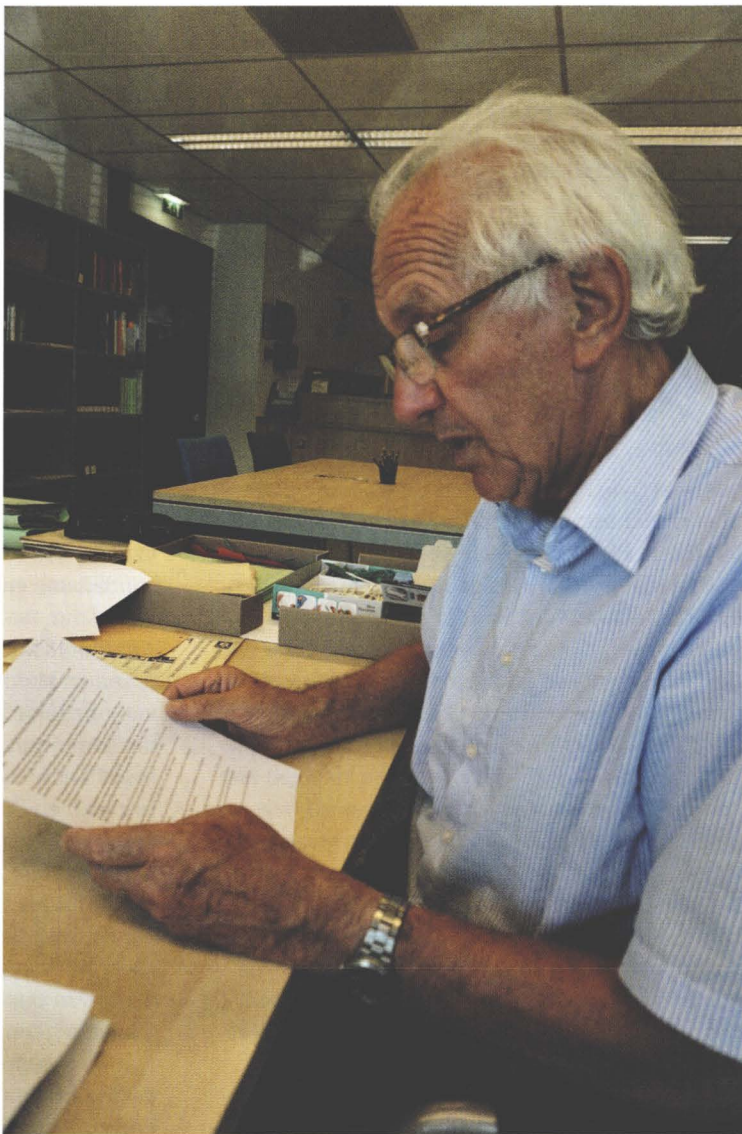
Weer burger ging Hans terug naar aannemersbedrijf Wiegeraad. In de jaren '60 was timmerman nog een echt ambacht. Je had je eigen gereedschapskist en was druk met alles op bestelling en op maat te maken. Prefab bestond toen nog nauwelijks. Inmeten en alles met de hand fabriceren met je eigen gereedschap dat je zelf moest onderhouden. In die tijd leerde Hans ook om met andere ogen te kijken, met dank aan een architect op het werk, die hem leerde om het werk van Van Gogh écht te bekijken.

Brandweer

Een bezig mens als Hans beperkt zich niet tot timmeren. Zo is hij maar liefst 37 jaar vrijwillige brandweerman geweest. Hij was de eerste man van het korps (maar niet de beste zoals hij zelf zegt) die duiker werd; dat heeft hij maar liefst twintig jaar gedaan. Iedere drie weken werd er geoefend onder leiding van Gerrit van Ede (de eerste vrijwillige brandweerman die tevens duik-

instructeur was). Helaas werd je als duiker natuurlijk ook met veel ellende geconfronteerd. De vrijwillige brandweer was gelukkig een echt team met een grote saamhorigheid. Je leerde niet alleen veel via cursussen, maar ook en vooral veel van en met elkaar op het gebied van medemenselijkheid. Tot op de dag van vandaag is er nog altijd een goed contact tussen de brandweermannen van weleer. Op z'n 33e werd Hans door directeur Ouwerkerk van woningbouwcorporatie Goed Wonen gepolst om voor hen te komen werken. Men had een probleem met het toezicht. Hans werd deel van het 'lager toezichthoudend personeel'. Dat betekende dat hij zich bezig ging houden met technische zaken bij klanten van Goed Wonen, huurders dus. Hier kon hij zich als mensen-mens mooi verder ontwikkelen. Hij handelde zaken niet schriftelijk af, maar ging naar de mensen toe. En dat hielp echt. Na precies 25 jaar, hij was inmiddels hoofdopzichter, kreeg hij de mogelijkheid om op 57,5-jarige leeftijd met de VUT te gaan. Een prachtige kans voor iemand met zoveel interesses en energie.

Geschiedenis en kunst

Daar begint ook zijn nieuwe carrière, die misschien het best te omschrijven is als 'kenner en verteller van Maarssen en omgeving op het gebied van historie en kunst'. Daardoor kreeg Hans

zijn bekendheid. Hij heeft zich vastgebeten in de historie en is niet van plan los te laten. De Historische Kring Maarssen is zijn onderkomen en het Vechtstreekmuseum zijn tweede huis. Veldwerk

wordt niet geschuwd, net als het speuren in vele oude geschriften en documenten. Dit onderzoeken en het nauwkeurig aantekeningen maken leiden vervolgens niet zozeer tot geschreven verhalen (ofschoon er wel gepubliceerd werd en wordt), maar vooral tot presentaties en tentoonstellingen. Presenteren had Hans ook al gedaan bij de brandweer, maar na het voorstel van Hans Ringeling om een verhaal te maken, een tentoonstelling in te richten en een lezing te geven over 'het kanaal' is Hans echt losgegaan. Inmiddels heeft hij zo'n vijftien verschillende presentaties en lezingen

We moeten ervoor zorgen dat we wat mooi is ook mooi houden.

gegeven (waarvan vele meerdere keren) en een flink aantal tentoonstellingen ingericht of helpen inrichten. Bij die lezingen wordt hij stevast ondersteund door Bert de Ruiter, die de Power-Point en de techniek voor zijn rekening neemt. De lezingen kenmerken zich niet alleen door een deskundig verhaal met vele interessante weetjes, maar geven ook een soort huiskamergevoel, doordat het publiek er op heel natuurlijke wijze bij betrokken wordt. Hans geeft die lezingen met een zichtbaar genoegen. Als hij eenmaal begonnen is, voelt hij zich compleet op z'n gemak, wat zich toont doordat het publiek en hijzelf alles echt beleven. Hij haalt veel voldoening uit zo'n bijeenkomst. Toch kon hij zich in het verleden zo druk maken over een presentatie, dat hij er niet van kon eten. Het verradt de grote betrokkenheid en het niet willen teleurstellen van de toehoorders die hij er zo graag bij betreft.

Zoals bij zoveel succesvolle mensen werd Hans gedragen door een stabiel gezin, volgens Hans maakt dát alles mogelijk. Zijn vrouw Janny heeft als echte kunstliefhebber hem ook beter en anders leren kijken. Janny is ruim een jaar geleden helaas overleden. Dat kijken en zien is van blijvende waarde. Dat hebben Hans en Janny middels vele museumbezoeken ook willen overdragen aan

hun drie dochters, wat hen zeker in de tienerjaren van de meiden niet altijd in dank werd afgenomen. De kleinkinderen hadden meer interesse om te kijken en te luisteren, maar toen vertelde opa Hans ook vooral over zijn brandweeravonturen. Hoe je het ook wendt of keert, 'het zien' zit erin of het zit er niet in. Net als nieuwsgierigheid.

Toekomst

Tegen het eind van het gesprek stel ik voor om nu niet verder in te gaan op activiteiten uit het (recente) verleden en de diverse eerbetonen. Ik wil zo graag weten wat de komende jaren gaan brengen. Dat voorstel is niet aan dovemansoren gericht. Bovendien vertrouwt hij me toe, dat hij van plan is om 98 jaar oud te worden. Allereerst wil hij zich nogmaals verdiepen in Willem van Leusden en zijn werk om daarover een mooie lezing te houden. Daarnaast zit er nog het een en ander in z'n achterhoofd. Zorgen maakt hij zich over het bouwen op historische plaatsen en 'handhaving' door de gemeente van historische panden en hun omgeving. Ook de alsmar toenevende verkeersdrukte baart hem zorgen, naast vandalisme en natuurlijk het milieu. Goede raad is vaak duur, maar we moeten ervoor zorgen dat we wat mooi is ook mooi houden, zodat ook onze kinderen en kleinkinderen kunnen blijven genieten van onze prachtige en historische omgeving. In dat kader zou je kunnen overwegen om bijvoorbeeld het brugwachtershuisje een VVV-functie te geven en de Kaatsbaan meer een woonfunctie, zeker wanneer winkeliers onvoldoende interesse hebben. Misschien wel bewoning met bescheiden geveltuintjes. De Heilig Hartkerk moet sowieso blijven bestaan.

Hans zit er nog even enthousiast bij als aan het begin van ons gesprek. Hij weet, mocht hij zich al zorgen maken of somberen, de weg te bewandelen van verwondering en verdieping zonder al te hoge verwachtingen. 'Gewoon doen als een gewone jongen', zegt Hans. Oh ja, volgende week moeten we even verder praten over het artikel Transport in de Vechtstreek. Dat is Hans ten voeten uit. Op naar het volgende!

Maar nu eerst verder lezen in het nieuwe boek van Geert Mak.

Dank je wel Hans. Graag tot een volgende keer! ●

De bijzondere geschiedenis van een baanwachtershuisje en zijn eerste bewoners

Clan Visser 't Hooft

Afbraak en opbouw van het huisje

In de Periodieken 2017 nr. 4 en 2018 nr. 1 en 2 is de Bethunepolder uitvoerig beschreven. De polder is met veel moeite aan het einde van de negentiende eeuw uiteindelijk drooggemalen ten behoeve van agrarisch gebruik. Het gedeelte grenzend aan het dorp Tienhoven lag 2,50 meter onder ANP en werd gebruikt voor een melkfabriek, een tuinderij en weidegrond voor boerenbedrijven. Het gras was er van redelijke kwaliteit en van de (melk)opbrengst konden de boeren een

sober bestaan leiden. Heel anders was dat voor de Veenderij, het laagste deel van de polder, vier meter onder NAP! Het gras op het laagveen zorgde ervoor dat de melk van de koeien die daarop graasden wat betreft hoeveelheid en kwaliteit minder opbracht, dus met lage inkomsten als gevolg. De boeren die daar hun toevlucht zochten waren dus arm.

Zo kwam het dat één van hen, de oude boer Hogenhout, gebruik maakte van het aanbod van de Nederlandse Spoorwegen om voor een prikje een baanwachtershuisje af te breken dat langs de spoorlijn van Utrecht naar Rotterdam stond. Het spoor moest namelijk worden verbreed en het huisje in Hekendorp stond daarbij in de weg. Hogenhout, die met zijn gezin in Breukeleveen woonde en geen geld had om een huis te kopen, nam het aanbod met beide handen aan. Hij had namelijk een lap grond op de kop weten te tikken, ongeveer 6 hectare groot, langs de Nieuweweg voor f 3000,-, maar er was geen woning bij...

's Avonds na het werk ging hij op pad met zijn oudste zoon Arie en met 'Snakie' de Graaf die in Tienhoven

Huib Hogenhout, als negenjarige bakte hij de stenen; hier zeventig jaar later als buurman en verteller

De boerderij met het baanwachtershuis als voorhuis en aangebouwde deel voor de koeien en later deels woonhuis.

zijn bijnaam verworven had door allerhande werkzaamheden aan te pakken. Dat kwam nu goed van pas! Hij was in het rijke bezit van een boot met een motor. Met z'n drieën braken ze het huis steen voor steen af om het later in de polder weer op te kunnen bouwen. Dat was geen eenvoudige klus, want overdag kon er wel aan de

Met z'n drieën braken ze
het huis steen voor steen
af om het later in de polder
weer op te kunnen bouwen.

afbraak gewerkt worden, maar het vervoer van de stenen, de balken en de dakpannen over water moest vooral 's nachts gebeuren, want 's nachts reden er toentertijd geen treinen. Alle materialen moesten namelijk over de rails heen naar de boot gedragen worden aan de overkant van het spoor.

Daarna volgde de reis over water naar Tienhoven, naar de Nieuweweg. Zo ging dat drie weken lang...

Eenmaal daar aangeland, moest alles overgeladen in een kruiwagen en de dijk afgereden worden. Het opbouwen liet nog even op zich wachten, want eerst moesten de stenen stuk voor stuk worden afgebikt en van cementresten ontdaan. Dat was de taak van de jongste zoon van het gezin, Huib (zie afbeelding 1). Vader Hogenhout en Arie controleerden en sorteerden de stenen voordat ze voor de bouw geschikt werden bevonden. Was dat misschien de reden dat het huis uiteindelijk maar twee derde van de omvang kreeg van

het oorspronkelijke baanwachtershuis? In ieder geval werd het huis dat er nu nog staat stevig gebouwd met draagbalken om de 50 cm; er was immers wel hout genoeg. Het heeft er zeker toe bij gedragen dat het huis het heeft overleefd, toen de polder in de oorlog door de Duitse bezetter onder water werd gezet om de onderduikers uit de Veenderij te verdrijven!

Alles wat niet bruikbaar was voor de bouw werd in de grond gestopt om het terrein om het huis heen te verharderen. Voor latere bewoners was het een behoorlijk karwei om er een tuin aan te leggen, want overal bleken stenen een allerhande ondefinieerbare voorwerpen in de grond verstopt te zitten!

Uit Kockengen wist Hogenhout een timmerman en een metselaar te ronselen, nadat er eerst palen in de grond waren geheid, zodat het huis stevig in de veengrond verankerd zou staan op de zandlaag die twee meter diep zat. Eindelijk was het dan zover en kon het gezin Hogenhout met zes kinderen, vijf zonen en een dochter, er hun intrek nemen (zie afbeelding 2). Beneden werd geleefd;

De boerderij onder water na het doorsteken van de dijk 1944.

er was een bedstee voor het echtpaar, plus achter een gordijn een slaapplek voor hun dochter. De vijf jongens sliepen op zolder. Overigens is die zolder maar 110 cm hoog aan de zijkanten en alleen in het midden kan je er rechtop lopen, als je tenminste niet al te groot bent...

Oorlogsherinneringen

Vader Hogenhout had zes koeien en van de opbrengst moest het gezin rondkomen. Géén vetpot dus, in tegendeel! Huib vertelt dat hij bijverdiende door 's zomers bij de jachthaven van de oude Peter Manten met een roeibootje mensen naar de overkant te zetten voor twee cent. Als hij geluk had kreeg hij af en toe wel eens een dubbeltje toegeschoven. Dat ging direct in de huishoudpot. Een hele zomermaand overzetten leverde soms wel eens zestien gulden op. Elke bijdrage aan het huishouden was welkom en ook hoognodig. In het begin van de oorlog had Hogenhout onderdak voor zijn koeien nodig. Aan het bestaande huis werd een achterhuis gebouwd dat ruimte moest bieden aan een simpele keuken en verder dienst moest doen als koeienstal. Voor de bouw van de deel was opnieuw materiaal nodig, met

name hout dat in de oorlogsjaren schaars was en waarvoor je een vergunning moest hebben om het te mogen kopen. Hogenhout stapte op de burgemeester van Tienhoven af, Van der Hoorn, en kreeg in ruil voor wat boter van zijn eigen koeien toestemming om hout aan te schaffen. Voor wat hoort wat! De bedstee werd afgebroken zodat er een doorgang ontstond van het voor- naar het achterhuis.

Nog geen jaar later, begin 1945, werd door de Duitsers de dijk doorgestoken, zodat de polder onder water kwam te staan. Er zat in de bosjes een aantal onderduikers verscholen in een geïmproviseerde hut. Op oudejaarsdag tijdens de kerkdienst kwam een inwoner van de polder de kerk binnen gehold om te vertellen dat de Moffen een razzia hielden en het dorp aan beide kanten was afgesloten. De dominee stuurde onmiddellijk iedereen naar huis en de onderduikers werden direct gewaarschuwd. Gelukkig durfden de Duitsers de Veenderij niet in, want ze waren zich bewust van de gevaren! Ze vuurden schoten af in de richting van de bosjes, maar niemand raakte gewond en de razzia leverde niets op. Het baanwachtershuis van de familie Hogenhout

De boerderij in de huidige staat als dubbel woonhuis met lantaarn.

werd danig op de proef gesteld. Het water stond tot anderhalve meter onder de zolderverdieping. Het gezin had geen keus en moest zich met z'n allen terugtrekken op de zolder van 36 vierkante meter, waar je ook nog alleen in het midden rechtop kon lopen. Dat werd dus inschikken en de moed erin zien te houden. Uit die tijd is er nog een foto van de boerderij die laat zien hoe alleen de zolder van het voorhuis, het dak van het achterhuis en de boomtoppen van de omringende wilgen boven het water uitsteken (zie afbeelding 3 op pagina 19). Huib weet zich nog te herinneren hoe bij fikse wind het huis letterlijk op z'n grondvesten stond te schudden. Ook vertelt hij hoe hij 's nachts lag te luisteren naar het geluid van de golven die tegen de muren klotsten, alsof je op zee was. Op een andere foto zit Huib met zijn broer Manus te vissen uit het bovenraam van het voorhuis, waar een roeibootje aan de vensterbank gemeerd ligt om het huis te kunnen verlaten.

Helaas is die foto niet meer terug te vinden. Drie maanden stond het huis onder water en toen de dijk hersteld was en het water langzaam maar zeker begon te zakken, duurde het nog maanden voordat het huis schoon geschrobd kon worden. De groene aanslag van de alg was tot in alle hoeken en gaten van het huis doorgedrongen. Pas een jaar later was het huis weer helemaal droog en bewoonbaar. Die oorlogsjaren lieten ook anderszins het gezin Hogenhout niet onberoerd. Voor broer Gerrit werd onder de voorraadkast in de hoek van het huis onder de vloer een vluchthok getimmerd, waarin hij zich regelmatig schuil moest houden voor de razzia's en toch werd hij gepakt! Er moest per slot toch ook gegeten worden, dus ging hij op een nacht met Arie pieren steken op de Gansenhoef voor de palingvangst. Met een kleine zaklantaarn gingen ze aan het werk, maar ze werden betrapt en meegenomen. Op de een of

andere manier wist Arie de dans te ontspringen, maar Gerrit werd in Duitsland te werk gesteld. Na afloop van de oorlog kwam hij net op tijd thuis om mee te werken aan het schoon en droog maken van het huis.

Zoals bekend was er in die jaren gebrek aan voedsel, waardoor Huib er af en toe op de fiets op uit werd gestuurd om kaas te zien te bemachtigen in Portengen. Gelukkig deed in de omgeving van Tienhoven een commies de ronde die zelf ook wel eens een kaas achterop z'n fiets verborgen had en een oogje dichtkneep bij anderen als het erop aan kwam.

Op een gegeven dag miste Hogenhout één van zijn koeien. Ergens in de wei vond hij de pink, doodgeschoten door de Duitsers. De veearts gaf hem een goede raad: 'Hak snel z'n kop eraf en sleep hem naar huis. Dat beest mankeert niks en dan hebben jullie tenminste weer wat te eten'. Natuurlijk kreeg de veearts voor zijn advies ook een paar mooie ribblappen mee naar huis!

Van boerderij tot twee onder één kap

Toen vader Hogenhout overleed en uiteindelijk het boerenbedrijf werd opgedoekt, gingen moeder Hogenhout en Gerrit in het baanwachtershuis wonen. Huib en zijn vrouw verbouwden een deel van het achterhuis tot woonhuis voor zijn gezin met drie dochters. Waar eens de koeien stonden, stond nu zijn auto en een enorme werkbank voor zijn vele hobby's. Huib kon stoelenmatten en tijdschriften inbinden in papier dat hijzelf gemarmerd had, honing slingeren van zijn eigen bijen en niet te vergeten zorgen voor zijn schitterende tuin en plantenkas die door familie, vrienden en kennissen bewonderd werd. Voor de zomerhuizen in de Kievitsbuurt was hij de winterwacht en repareerde hij de beschoeiingen. Kortom, Huib was een duizendpoot met gouden handen!

Nadat eerst moeder Hogenhout en jaren later Gerrit overleed, werd het baanwachtershuis definitief in tweeën gesplitst en aan derden verkocht. Annemer Geel uit Breukeleveen verbouwde het in 1977 tot een kleine, maar prima bewoonbare woning met onder andere een dakkapel op de zolderverdieping. In 1982 ging het over in handen van de huidige bewoner en verscheen in 1989 haaks op het huis een aanbouw in dezelfde stijl,

zodat op dit moment de oorspronkelijke functie van het huis als baanwachtershuis nauwelijks meer te herkennen valt. Alleen een geoeft oog ziet aan de hoogte van de muurankers dat er iets ongewoons aan de hand is. Dit is des te meer reden de geschiedenis ervan vast te leggen! Ook het achterhuis onderging na het overlijden van Huib en zijn vrouw een grondige metamorfose en het is nu een modern en gerieflijk woonhuis geworden. Van de oude boerderij is nu geen spoor meer te bekennen... (zie afbeelding 4).

Het gietijzeren hek op de brug met de Franse lelies als pijlpunten en twee vergulde pijnappels op de stijlen, is een oude bekende uit het dorp Tienhoven. Ooit deed het dienst op de brug naar de hervormde kerk, maar het aantal auto's nam niet alleen in hoeveelheid, maar ook in grootte toe, zodat het hek in de weg bleek te staan. Via het notarishuis op de Veenkade is het uiteindelijk hier onderaan de dijk beland.

Tot slot nog een bijzondere bijkomstigheid: in de voortuin van het baanwachtershuis staat een gaslantaarnpaal uit 1899 afkomstig van het Rapenburg in Leiden, nu natuurlijk voorzien van elektrisch licht. Toen in de vijftiger jaren de gaslantaarns van het Rapenburg werden vervangen door moderne verlichting, kwamen de oude lantaarns op de schroothoop terecht en werden verkocht voor vijftig gulden per stuk! Een koopje, en zo kwam de lantaarnpaal in Tienhoven terecht om bij nacht het oude, verbouwde baanwachtershuis te verlichten. ●

Bronnen

Interview met Huib Hogenhout (1921–2003) in 2000.

Internet: Spoorlijn Utrecht – Rotterdam.

Geschiedenis, versterking baanvak Rotterdam–Gouda in 1930.

De wandeling van De Pijper in 1916

- een terugblik Deel 9

Ria Tijhuis

Wij volgen in deze aflevering De Pijper verder op zijn route over het Zandpad richting het Huis Ten Bosch. De Pijper is hier in 1916 het huis Vechtenstein gepasseerd, dat in 1870 in de plaats kwam van het in 1846 afgebroken 17-eeuwse 'Vegt en Steyn'. Dat nieuwe Vechtenstein werd weer gesloopt in 1932 en vervangen door het huidige Vechtenstein met het groene dak, dat in 1933 werd ontworpen door de architect Wijmstra naar het voorbeeld van een huis in Asheville, North Carolina (VS).

Het terrein van Vechtenstein maakte in de zeventiende eeuw deel uit van het grote landgoed 'Goed ten Bosch'. De Pijper beschrijft in zijn cahier dat er onder andere een steenoven was gevestigd. Het bijbehorende herenhuis is rond 1900 afgebroken en hier is toen, zo schrijft De Pijper, 'eene elektrische installatie' opgericht door de vooraanstaande ondernemer en bestuurder C.E. Wolff. In de volksmond stond het bekend als 'de lichtfabriek'. De Wolff zorgde ervoor dat in 1898 het eerste huis in het dorp, op de Breedstraat, van elektrisch licht werd voorzien. Hij is ook bekend van de - nu afgebroken - villa 'de Wolffshoek' die hij op de hoek van de Straatweg en de Stationsweg liet bouwen.

Verder lopend, komen wij langs Overkerck, blijkens de gevelsteen gebouwd in 1661. In het plantsoentje rechts van het huis treffen wij een zogenaamd jodenpaaltje aan, één van de twee die nog resteren van het veel grotere aantal dat ooit in Maarssen heeft gestaan aan weerszijden van alle toegangswegen naar het dorp (het tweede paaltje staat links op de kruising van de Maarsseveensevaart met de Tuinbouwweg).

Op het terrein van de voormalige buitenplaats Luxenburgh dat we vervolgens passeren, werd in 1916 al een drietal nieuwe witte villa's gebouwd.

Tussen het meest linkse huis 'Zonnetij' en dat van de voormalige kweker Scholten is nog het hek te zien dat toegang gaf tot het terrein van Nieuw-hoop, vroeger bekend als 'Vecht Wensch'. Nieuw-hoop was, vanaf het midden van de negentiende eeuw, een rijtuigenfabriek met het predicaat 'koninklijk'. Het pand is rond 1900 door brand verloren gegaan, waarna de familie Scholten hier een kwekerij begon. De kwekerij heeft met name door het kweken van witte cyclamen landelijke bekendheid verworven. Op het opnieuw ingerichte terrein is de nieuwe wijk 'de Witte van Scholten' gebouwd.

De Pijper geeft vervolgens een beschrijving van het Huis Ten Bosch, want de Zandweg loopt dan nog ononderbroken door en gaat over in de Langegracht. Sinds 1973 moeten wij echter de drukke kruising met de Huis Ten Boschstraat bij de Termeerbrug oversteken. Tot dat jaar waren er maar twee verbindingen over de Vecht in het dorp: de Van Lingebrug bij het huis Overkerck, aangelegd door directeur Van Linge van de kininefabriek, en de Kaatsbaan-, ook wel Vecht- of Evert Stokbrug genoemd. Door het sterk toenemende verkeer leverde dat steeds meer problemen op.

Op de plaats van de kruising stond tot 1971 de villa Jacoba, met in de voortuin de grote, rode beuk, die enkele jaren geleden is gekapt (zie afbeelding 1). De gemeente heeft dit huis met het terrein er omheen opgekocht, het huis laten slopen en hier de Termeerbrug aangelegd. In 1973 is een verhuiswagen van Niekerk het eerste voertuig dat gebruik maakt van deze brug en op deze nieuwe plek de Vecht oversteekt. Na de kruising overgewandeld te zijn zie we nog de herenhuizen Vesta, Aurora, Jacoba en Flora (zie afbeelding 2). We zijn aangekomen bij het eindpunt van deze wandeling, het Huis Ten Bosch, het beginpunt van deel 10 van deze serie. ●

't Vermaek'lyk Elzenburg

Lily Simonis

'Houses, like all other architecture, are images of the society that built them.'

James Chambers

De periodes van groei, bloei en verval van de buitenplaatsen langs de Vecht kan men begrenzen met de jaartallen 1600-1700, 1700-1780 en 1780-1850. In iedere periode heeft in Maarssen een buiten Elzenburg bestaan. Deze buitenhuizen zijn als Elzenburg I, II en III in vorige artikelen beschreven. Zij zijn te beschouwen als typerende voorbeelden van de ontwikkeling van de Hol-

landse en meer in het bijzonder de 'Amsterdamse' buitenplaatsen.

In dit slotdeel wordt Elzenburg geplaatst binnen de sociale en cultuurhistorische achtergrond van de buitenplaatscultuur als geheel.

Periode 1600-1700: Elzenburg I

Door de afsluiting van de haven van Antwerpen in 1585 kon de betrekkelijk onbeduidende vissers- en handelsplaats Amsterdam in korte tijd uitgroeien tot een internationaal befaamde stapelmarkt. Nieuwkomers uit de Spaanse ge-

Gerrit Berkheyde (1638-1698), Gezicht op de Gouden Bocht in de Herengracht, 1671-1672. Dit is de Herengracht in aanbouw, met sommige kavels nog onbebouwd. Vooral dit deel van de gracht werd het domein van de allerrijksten. Collectie Rijksmuseum.

Arent Arentsz (1585/86-1631), Polderlandschap met boeren en vissers, circa 1625-1631. Collectie Rijksmuseum.

westen, zoals de familie Six, en sociale stijgers als de regentenfamilie Trip - grootvader Trip was een eenvoudige Dordtse schipper, zijn kleinzoon werd burgemeester van Amsterdam - bewezen dat rangen en standen in Amsterdam doorbroken konden worden (zie afbeelding 1). Rijke kooplui en regenten investeerden niet alleen in succesvolle handelscompagnieën als de VOC en de WIC, maar ook in landwinning, rederijen, brouwerijen of lijnbanen. Daarnaast waren zij belangrijke verpachters van bouw- en landbouwgrond. De landbouw was als voedselleverancier van de grote stad een bloeiende bedrijfstak, dus ook een lucratieve belegging voor de stedelijke elite (zie afbeelding 2). De koopmansfamilie Huydecoper vormde hierop geen uitzondering. Joan Huydecoper kocht in navolging van zijn vader gronden die hij doorverkocht aan stadsgenoten, waaronder de kavel waarop Elsenburg I werd gebouwd.

De eerste buitens aan de Vecht, zoals Goudestein, waren veeleer (grote) boerderijen, soms al met een heerschapskamer, die uitgebouwd werden tot 'hofstede' of 'buitenplaats'. Het voorste gedeelte is hoog en monumentaal van stijl en aanzien. Het lagere boerderijgedeelte stond er, daarachter, haaks op. Elsenburg I is een nieuw opgezette buitenplaats: losstaand, met een bescheiden tuin en parkaanleg aan of om het huis en omringend land voor boomgaarden. Dit type bestond uit een ondiep, breed, rechthoekig bouwblok dat een onderhuis, een hoofdverdieping en een bewoonde

zolderverdieping bevatte en was opgetrokken in een classicistische stijl. De kenmerkende symmetrie zette zich, naar Frans gebruik, door in de tuinen.

Elsenburg I was het eigendom van Jacob Burggraaf (1610-1681), die aanvankelijk waarschijnlijk bij zijn schoonfamilie, rijke kooplui uit Vlaanderen, werkzaam was. Hij investeerde geld in nieuwe scheepswerven op Wittenburg en in 1671 werd hij participant in de WIC. In 1637 gaf hij de jonge architect Philips Vingboons (1607-1678) de opdracht Elsenburg te bouwen. Later ontwierp deze nog de buitens Gansenhof in Maarssen (circa 1655) en Vechtvluit bij Breukelen (circa 1670). Dat waren niet langer buitenhuizen van het brede ondiepe type met een klein aantal kamers, maar blokvormige huizen die meer comfort boden en meer kamers bevatten. Dit tweede type voldeed beter aan de behoeften van de zich ontwikkelende luxere levensstijl, waarbij onder andere de ontvangst van gasten een belangrijke rol speelde. De Amsterdamse elite verspreidde zich over Amstelland, Kennemerland, Vechtstreek en Oude Rijn. Tussen de gebieden bestonden zekere standsverschillen. Zo stond bijvoorbeeld de Vechtstreek beduidend hoger aangeschreven dan de Oude Rijn, maar de grote en prestigieuze buitens langs de Oude Rijn waren in bezit van Amsterdammers. De buitens van Goudse en Leidse stedelingen waren meestal bescheidener van opzet.¹⁾

Jan Weenix (1639/1643-1719),
Park met buitenhuis. Deel van een
zesdelige kamerbeschildering.
Collectie Rijksmuseum.

De buitenhuizen waren bedoeld als 'lusthof' en bezorgden de eigenaren status en prestige, getuige de vele hofdichten die aan de buitens en hun eigenaren gewijd werden. Ook dankbetuigingen van gasten, zoals die van Huygens aan Joan Huydecoper en Vondel aan Jan Six, loven huis en onthaal van hun gastheer, waarbij *'rijkelijk gevulde vaten uit de verre Rijn'* niet onvermeld blijven! Ook Jacob Burggraaf verwent zijn gasten met vis uit eigen vijver en rinse wijn, die *'de roemer uitspringt.'*²⁾ Al in de eerste helft van de zeventiende eeuw bezat één op de tien gefortuneerde Amsterdamse families een buitengoed en de gestaag stijgende pachtbrenghen waren een aangename bijkomstigheid.³⁾ Door het verbeterde waterwegennetwerk was de Vechtstreek vanuit Amsterdam goed bereikbaar, waardoor het gemakkelijker werd om tijdens hete zomers de stad te ontvluchten, waar de grachten fungeerden als wateropvang en riool en de stank soms niet te harden was. Ook Jan Six ontsnapt in zijn buitenhuis aan *'de onaangename toestand van de dampkring.'*⁴⁾

In de zomer vond er een grote volks- of liever 'elite'-verhuizing plaats (zie afbeelding 3). Meubels, schilderijen, serviezen, kleding, bedienend personeel, alles ging de trekschuit in naar de diverse zomerresidenties, op zo'n 20 à 30 km. van de stad gelegen. Daar wachtte het goede leven: een fraaie omgeving, de levendigheid op de rivier, het voedsel dat het land verschaft, gezonde lucht

en een aangenaam sociaal leven: *'Gelukkig is hij die deze liefelijke streek kiest voor zijn vermaak.'*⁵⁾

Periode 1700-1780: Elsenburg II

De schoonheid en rijkdom van de buitenhuizen langs de Vecht waren inmiddels wijd en zijd bekend. Hofdichten en pronkboeken als *'De zegepraalende Vecht'* (1719) droegen nog aan hun aanzien bij. Het is dus niet verwonderlijk dat zij voor kooplui, regenten en renteniers - en dat waren er steeds meer - een begeerd object waren. Het ging de kopers nu niet langer om pachtop-

Cornelis Troost
(1696-1750),
Familiegroep bij
een klavecimbel,
1739. Collectie
Rijksmuseum.

brengsten of productie: een boerderij was in 1650 soms tweemaal zoveel waard geweest als rond 1720 het geval was.⁶⁾ Het is maar de vraag of de baten opwogen tegen de materiële kosten van verfraaiing, onderhoud en personeel. Kennelijk boden prestige en status voldoende compensatie. In deze periode ontstaat een gezamenlijke wooncultuur van een 'landelijke elite' die, naast kapitaal en leefpatroon, eenzelfde esthetische smaak heeft - en een zekere voorkeur deelt voor uiterlijk vertoon als zingeving van het bestaan (zie afbeelding 4). Het streven naar sociale distinctie is ook

een kenmerkende eigenschap van de eigenaars van Elsenburg II, het echtpaar De Leeuw-De Smeth (resp. 1687-1744 en 1667-1743.)

Theodorus de Leeuw trouwt in 1710 met de Amsterdamse koopmans- en bankiersdochter Maria de Smeth, oorspronkelijk afkomstig uit Brussel. In 1742 staat De Leeuw op de 27e plaats van de hoogst aangeslagenen van het belastingregister van Amsterdam. Uit dit register blijkt tevens dat 597 Amsterdammers een buitenplaats bezaten. Het aantal buitenplaatsbezitters zal van 10% in de eerste helft van de zeventiende eeuw in de loop

5

Landgoed Vollenhoven in De Bilt: zicht op de vijver en de achterkant van het huis. Collectie Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (RCE). De geschiedenis van Vollenhoven vertoont opmerkelijke overeenkomsten met de geschiedenis van Elsenburg II en Elsenburg III. Wanneer het huis – oorspronkelijk een uithof uit de zeventiende eeuw – in 1774 in het bezit komt van Willem René van Tuyll van Serooskerken, laat hij een Franse architect een ontwerp maken voor een nieuw huis, waarvan wij niet weten of dit ook uitgevoerd is. In 1800 wordt Pieter de Smeth eigenaar. Hij laat een nieuw – wit – huis bouwen, met daarbij een koetshuis, een oranjerie en een ijskelder. Ook laat hij een park in de Engelse landschapsstijl aanleggen.

van de achttiende eeuw uitgroeien tot maar liefst 80% van de rijkste Amsterdammers.⁷⁾ De Leeuw laat Elsenburg I drastisch verbouwen dan wel vervangen door nieuwbouw. Bovendien breidt hij zijn grondgebied uit ten behoeve van een grote classicistische tuin en diverse bijgebouwen. Elsenburg I was zoals gezegd betrekkelijk klein, langgerekt en slechts één vertrek diep geweest. Elsenburg II was blokvormig, veel ruimer van opzet, had meer kamers en een grote 'saal' of salon. Dit type royale buitens, kenmerkend voor deze periode, zien uit op het water en bezitten thee-koepels en/of schuithuizen. Het hoofdgebouw wordt aan de rivierzijde geaccentueerd door bijvoorbeeld koepelkamers over twee verdiepingen, terwijl de wegzijde wordt benadrukt door monumentale poorten met hekwerken of symmetrische plaatsing van koetshuis en/of oranjerie.⁸⁾

Ook bij de tuinaanleg werden kosten noch moeite gespaard. Een stroom van nieuwe exotische gewassen weet zijn weg te vinden naar tuinen en kassen.

Met Elsenburg II bezat het echtpaar een landgoed dat zijn status bevestigde, een bevestiging die nog eens kracht werd bijgezet door de aankoop van een heerlijkheid met bijbehorende titel en de bouw van een grafkapel met grafmonument en familiewapens in Abcoude - hoewel zij geen van beiden van adel waren.

Periode 1780-1850: Elsenburg III

In het laatste kwart van de achttiende eeuw vloeiden de krachten weg uit de zo welvarend ogende economie van Holland: er was sprake van elkaar opvolgende geldcrises die de rijkste burgers gingen raken. Er gingen banken en handelshuizen

failliet. Getroffen families offerden hun buitenhuizen op of verkochten hun kunstcollectie, maar dat kon de terugval hooguit vertragen. De prijzen van de grachtenhuizen kelderden en als men ertoe overging dan maar het buitenhuis te verkopen, betekende dat meteen het einde van het buiten: omdat de stenen, het hout, de inventaris, de tuinbeelden en de grond afzonderlijk méér opbrachten dan de prijs voor het geheel, bleef er van tientallen schitterende buitens rondom Amsterdam slechts een minderheid bestaan.⁹⁾

Politieke perikelen vergrootten de economische malaise: de vierde Engelse zeeoorlog, de strijd tussen patriotten en prinsgezinden, de Franse Tijd, dit alles ging de spankracht te boven. Elsenburg III kan gelden als een stenen getuige van deze verwickelingen.

De Amsterdamse regent mr. Jan de Witt (1755-1809) was afkomstig uit een vooraanstaande patriërsfamilie, als zoveel Amsterdamse bestuurders regent van vader op zoon. Hij had op twintigjarige leeftijd Elsenburg II geërfd. Als regent van de stad koos hij de zijde van de patriotten. Nadat stadhouder Willem V met de hulp van het Pruisische leger de macht had heroverd, weken de patriotse regenten, onder wie De Witt, naar België of Frankrijk uit. Hij maakte politiek en zakelijk carrière in Frankrijk en keerde na de Franse omwenteling als stadsbestuurder terug naar Amsterdam. Eenmaal terug op vaderlandse bodem, besloot hij Elsenburg II af te breken en een nieuw buiten te bouwen volgens de laatste architectonische opvattingen over interieur en wooncultuur waarvan hij in Frankrijk inmiddels al voorbeelden had gezien. Dit werd het buitenhuis Elsenburg III (1795), opgetrokken in de Franse neo-classicistische stijl, waarbij witte bepleistering in de plaats kwam van de aloude Hollandse baksteen. Het interieur wordt gekenmerkt door meer ruimte, maar vooral door meer comfort: er zijn meer en grotere vertrekken, waaronder fraaie koepelkamers, meer stookplaatsen in huis, voorzien van rijk bewerkte schouwen, luxe behangsels en eventueel zelfs een badkamer! Een dergelijk riant huis dient niet langer uitsluitend als zomerverblijf. Het is comfortabel genoeg om als permanent verblijf gebruikt te worden. De tuinen zijn niet langer Frans, maar Engels van inspiratie (zie afbeelding 5). Hier worden de strakke lijnen

van het exterieur doorbroken door rondingen, kronkelpaden, doorkijkjes en een gewild losse opstelling van bomen en bosschages die een 'natuurlijk landschap' moeten suggereren. Dit type buitenhuizen zal vanaf de eerste helft van de negentiende eeuw het gangbare type worden. Elsenburg III is daar echter alleen op papier een voorbeeld van. Het huis werd afgebroken – hoeveel moois er daardoor verloren is gegaan, is af te lezen aan de documentatie van het veilingbiljet uit 1810.

Het jaar 1810 was ook het jaar dat de door Napoleon afgekondigde tiërcering - die inhield dat nog slechts een derde van de rente op staatsobligaties zou worden uitgekeerd - in de Vechtstreek een kleine sloopgolf veroorzaakte. Uiteindelijk zijn in de periode 1775-1825 maar liefst achttien buitenplaatsen gesloopt.¹⁰⁾

Door deze kaalslag had het rivierenlandschap rond Amsterdam aan aantrekkelijkheid ingeboet. Bovendien was de grondprijs er hoog, doordat de landbouw floreerde.

Voor de nieuwe elite, die onder het regime van koning Willem I, de koopman-koning, ontstond, boden de nieuwe heideontginningen betere mogelijkheden: particulieren kregen de kans tegen lage prijzen grote complexen land te verwerven. En dat beschikbare land, in het Gooi en op de Utrechtse Heuvelrug gelegen, beschikte ook nog eens over de charme die de nieuwe consument aansprak. Hier had de natuur zélf als het ware de 'landschapstuin' geschapen, met heide, bosgebieden, kronkelpaden en verrassende uitzichten (zie afbeelding 6 op de volgende pagina)!

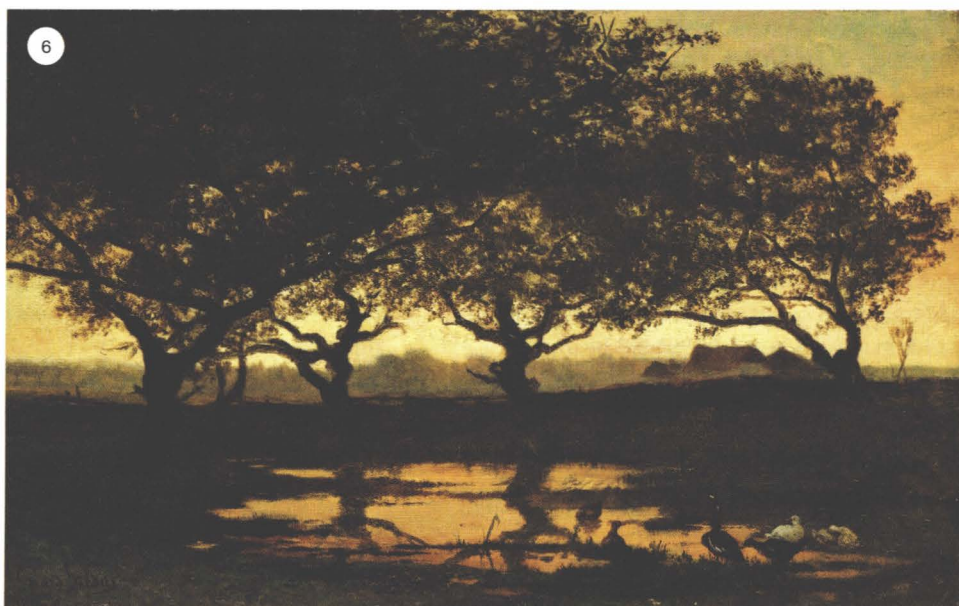
Door het sterk verbeterde wegnnet en daarna de snelle opkomst van het spoor werden deze gebieden even goed bereikbaar als voorheen de Vechtstreek was geweest. Hier gaan voortaan de grote witbepleisterde buitenhuizen, al dan niet voorzien van Engelse tuinen, het landschap bepalen. Intussen gingen in de Vechtstreek in de periode 1825-1850 nog eens veertien buitens verloren en na 1850 kwamen er niet of nauwelijks meer bij.¹¹⁾

Het tijdperk van de 'Zegepraalende Vecht' was voorbij, voorbijgestreefd door het Gooiland en de 'Stichtse Lustwarande'.

Gerard Bilders
(1838-1865),

Bosvijver bij
zonsondergang,
1862. Collectie
Rijksmuseum.

Bilders schilderde
veel in de vrije
natuur rond
zijn woonplaats
Oosterbeek.

'Rich men build symbols of their power and poor men build the best they can',

James Chambers

Met de toevoeging '-burg', populair onder de namen van buitenhuizen, suggereerden de eigenaren van Elsenburg een zeker verband met kastelen of versterkte huizen - ook al is dat historisch gezien niet aan de orde. De buitenhuizen aan de Vecht waren immers voornamelijk gebouwd en bewoond door de Amsterdamse regentenklasse. De eigenaren van Elsenburg I, II en III, allen patriërs, behoorden tot die groep van 'rich men' die hun huizen beschouwden als een instrument om hun welstand, status of macht te tonen. Zij creëerden niet alleen een eigen specifieke wooncultuur, maar ook een geheel eigen cultuurlandschap dat de Vechtstreek heeft bepaald. Een fraaie afwisseling van statige buitenhuizen, tuinen en hoven, waarvan ook wij nu nog kunnen genieten. Want in feite heeft de typering van de dichter Verhoek nog niets aan kracht ingeboet: *'de Vecht, waarvan de oever met hofsteden, lustprieëlen en torenrijke daken, het oog een heerlijke aanblik biedt...'* ●

Noten

- 1 Van Oosterom zegt over de Amsterdamse distinctiedrang: De behoefte elkaar te imponeren was onder de (kleine en minder

kapitaalkrachtige) Goudse en Leidse stadselite minder groot.

Ook het verwerven van heerlijkheden en titels door de Amsterdamse elite ziet hij eerder als een uiting van de behoefte zich ten opzichte van elkaar te profileren dan als een poging de adel te kopiëren. Zie: Gerrit van Oosterom, *Gronden van vermaak, een reconstructie van de ontwikkeling van de buitenplaatscultuur en het buitenplaatslandschap langs de Oude Rijn tussen Leiden en Utrecht (1600-1900)*. Rijksuniversiteit Groningen, 2015, pp. 122 en 175-176.

2. Uit het hofdicht op Elsenburg door Pieter Verhoek, besproken in *Periodiek*, 2017-3.
3. Van Oosterom, p.172. Met name in het laatste kwart van de zeventiende eeuw was de opbrengst bijzonder hoog.
4. Geert Mak, *De levens van Jan Six, een familiegeschiedenis*. Amsterdam/Antwerpen, 2016. p. 64.
5. Uit het hofdicht van Pieter Verhoek.
6. Joop de Jong, *Een deftig bestaan, het dagelijks leven van regenten in de 17de en 18de eeuw*. Utrecht/Antwerpen, 1987. p. 77.
7. Roel Mulder, Herfstij der buitenplaatsen. In: *Jaarboekje 2006 van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake*. p. 44. Zie ook: Mak, p.142.
8. Van Oosterom, p. 158.
9. Mak, p. 217.
10. Mulder, p. 43.
11. Mulder, p. 43.

Uit het Reglement van Politie

Wally Smits

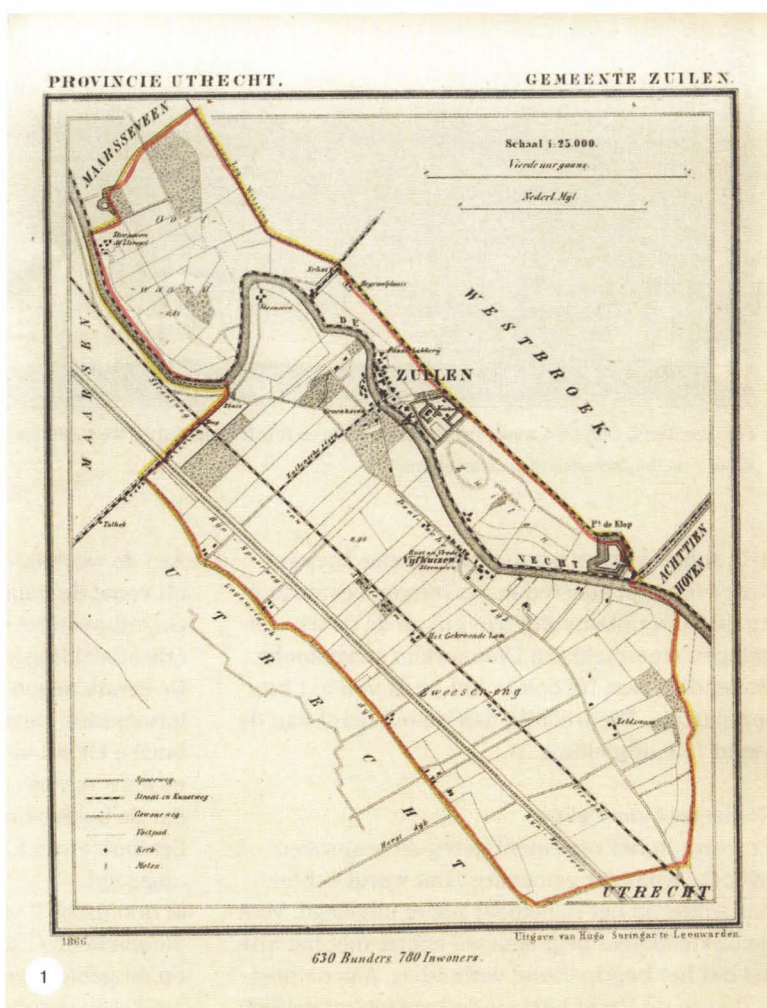
Het hieronder besproken 'Reglement van Politie' van de gemeente Zuylen uit 1857 geeft een mooi beeld van een plattelandsgemeente uit het midden van de negentiende eeuw en van het handhaven van de openbare gezondheid, orde en veiligheid door het lokale bestuur.¹⁾

het gebouw waar nu restaurant Belle zit. In 1929, toen de nieuwbouwwijk in het huidige Zuilen ontstond, werd het gemeentehuis verplaatst naar Daalwijk. Van 5 december 1853 tot aan zijn overlijden op 23 april 1861 was Rudolph Hen-

De gemeente Zuylen

In 1851 maakte de Gemeentewet van Thorbecke een eind aan het verschil in bestuur tussen platteland en stad en werd overal 'de gemeente' ingevoerd. De gemeente Zuylen strekte zich toen uit van de grens van de gemeente Utrecht tot de grens van de gemeente Maarssen (zie afbeelding 1).²⁾ Pas in 1954 werd Zuylen in twee stukken verdeeld. Een deel, waar inmiddels zware industrie was verschenen in de vorm van Werkspoor en Demka, werd bij Utrecht gevoegd en ging verder onder de wijknaam Zuilen. Het andere deel werd bij Maarssen gevoegd en ging verder onder de naam Oud-Zuilen.

In het midden van de negentiende eeuw had Zuylen ongeveer 500 inwoners die zich bezig hielden met landbouw en veeteelt of een bestaan vonden in één van de drie steenovens en vijf pannenovens. Het gemeentehuis was toen gevestigd in

Kaart van Zuilen uit 1866.

Foto van Jacob Olie 1894. Links zien we Zuylenveld en rechts Diedrikstijn. We bevinden ons op de grens van de kom der gemeente.
Bron: Beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

drik Johan Veeren burgemeester van Zuylen. Kort voor zijn aantreden als burgemeester had hij de buitenplaats Zuylenveld en de daarnaast gelegen steenbakkerij Duinkerken aangekocht. Bovendien was hij ook in het bezit van het buitenplaatsje Diedrikstijn aan de overkant van de Vecht (zie afbeelding 2).

Reglement van Politie

Er wordt in het reglement geregeld gesproken over de 'Kom der gemeente'. Dat wordt echter pas achter in het reglement nader uitgelegd. Voor de duidelijkheid beginnen wij echter met het artikel dat het begrip 'Kom' verheldert. Aan de oostzijde van de Vecht bestaat de kom uit het gebied tussen de wagenmakerij en het huis Diedrikstijn.

Aan de westzijde van de Vecht strekt de kom zich uit vanaf de inmiddels verdwenen buitenplaats Groenhoven tot en met de steenplaats Duinkerken (zie afbeelding 3 en 4).

De eerste negen artikelen zijn voor ons niet zo interessant. Deze gaan over de nummering der huizen en het verplicht inschrijven bij de gemeente van bewoners van huizen. Het valt wel op dat de boetes op overtredingen niet mals waren. Een boete van f 1,00 tot f 8,00 kon zomaar worden opgelegd.

In hoofdstuk II van het reglement met de titel 'Reinheid en Gezondheid' wordt duidelijk dat er op dit gebied nogal wat te ver- of gebieden was. Artikel 10 verplicht de hoofdbewoner of gebruiker van gebouwde of ongebouwde eigendommen bin-

Groenhoven volgens P.J. Lutgers in 1836. De grens van de (bebouwde) kom in 1857.

nen de kom van de gemeente:

- a. de grachten, sloten, goten... schoon te houden.
  - b. de modder uit de goten voor zijn erf te scheppen.
- De straat ten minste éénmaal 's weeks te reinigen, en te zorgen, dat gedurende buitengewone hitte, ... dagelijks 's morgens en 's namiddags de straat met rein water bevochtigd worde.

Mocht het huis onbewoond zijn, dan werd de eigenaar toch verplicht om zijn diensten te (laten) verrichten.

Artikel 11, 12 en 13 vermelden wat er allemaal verboden was wat betreft de reinheid.

Zo mocht men in de kom geen as of vuilnis op de openbare weg deponeren; zeepwater, gier en bloed mocht men niet op straat deponeren. Dat moest netjes in riolen, goten of zinkputten gede-

poneerd worden, die dan weer zouden worden gelegeerd door de 'Aschman'.

Dode honden, katten, vis en andere aan bederf onderhevige voorwerpen mocht men ook niet op de weg of in het water achterlaten, maar diende men netjes te begraven. De (beer)put mocht alleen gelegeerd worden als het donker was. Dat betekende 's winters tussen 22.00 uur en 05.00 uur en 's zomers tussen 23.00 uur en 03.00 uur.

Binnen de gehele gemeente moest men gestorven paarden, runderen en ander vee binnen een dag minstens vijftig ellen van de openbare weg begraven op een diepte van één el en drie palmen.³⁾

Artikel 14 verplichtte de bevolking om bij kinderziekten zoals mazelen en roodvonk, maar ook bij

Prachtige foto van Jacob Olie uit 1894 met daarop Zuylenveld en de steenplaats Duinkerken gezien vanaf de brug. Het jaagpad functioneerde nog. We hebben een mooi overzicht van de kom der gemeente. Bron: Beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

andere besmettelijke ziekten, een papier op deur of raam te bevestigen met de naam van de ziekte erop. Geen enkel kind uit dat huis mocht tot nader order de school bezoeken. Als je trouwens niet was ingeënt tegen pokken of ze nog niet gehad had, mocht je sowieso niet naar school. Overtreders zouden worden bestraft met een geldboete van f1,00 tot f6,00. Vreemd genoeg werd er met geen wordt gerept over de cholera die Nederland maar liefst vijf keer teisterde in de negentiende eeuw en die tienduizenden mensen het leven kostte.⁴⁾

Openbare orde, rust en veiligheid

Maar liefst zeventien artikelen gaan over de handhaving van de openbare orde. In het kort komt het erop neer dat men zijn rommel niet op straat

mocht deponeren en de water- en gewone wegen goed begaanbaar moest houden. Dus geen loslopend vee op de wegen, strooien als het glad was, bomen hoog opsnoeien en geen bespannen wagens of losse paarden zonder toezicht op de weg laten staan. Het is duidelijk dat de verkeersregels merendeels gingen over aanspanningen, aangezien we nog geen gemotoriseerd verkeer kenden. De kromme disselwagens mochten slechts stapvoets door de kom heen en andere rijtuigen maximaal in draf. Ook curieus zijn de artikelen 20 n. en o. die ik hieronder volledig citeer:

n. Op de voor voetgangers bestemde paden langs de geheele lengte van den Daalschen dijk van af de grensscheiding der gemeente Utrecht tot aan den

korenmolen; van af de Vechtbrug tot aan den Daalschen dijk en langs de Vecht, tusschen de klop en den steenen duiker voor zoo verre het pad achter de boomen ligt, met rijtuigen, karretjes, losse paarden of eenig ander viervoetig dier (honden echter uitgezonderd) te rijden of te drijven.

o. Van af de seinpaal bij de steenen duiker tot aan dien bij Diedrikstijn en omgekeerd, met eenen langeren lijn, dan van veertig ellen de vaartuigen te jagen. Zullende de brugwachter verplicht zijn, wanneer eene lijn de brug is voorbij gegaan, vóór dat de brug is opgehaald, de voorbijgangers te waarschuwen, en de jagers gehouden zijn, op aanzegging van den brugwachter, voor een oogenblik te blijven stilstaan, de lijn te laten zakken en te gedooogen dat over dezelve worde gereden.

Slijters, herbergiers, tappers en kroeghouders mochten tussen 22.00 uur 's avonds en 06.00 uur 's morgens niet tappen en moesten een register bijhouden van reizigers en vreemdelingen die bij hen overnachtten en dat 's avonds voor 22.30 uur bij de burgemeester inleveren. Ook was het de kastelein verboden om voor beschonken personen nog te tappen of aan kinderen onder zestien jaar. Opvallend is dat kinderen van *Gods- of weeshuizen* helemaal geen alcohol mochten nuttigen. Vee dat los op de openbare weg werd aangetroffen, werd in verzekerde bewaring gesteld en voor rekening van de eigenaar door de gemeente onderhouden. Kwam de eigenaar binnen veertien dagen niet opdagen, dan werd het verkocht en de opbrengst werd in de gemeentekas gestort. Kwam de eigenaar wel opdagen, dan kreeg hij een nota van de verzorgkosten en bovendien nog een boete van f 1,00 tot f 5,00. Schapen die op dijken en wegen werden gedreven, moesten steeds in beweging blijven. Mocht dat niet het geval blijken, dan werd dat beschouwd als illegaal grazen en was de boete f 1,00 tot f 25,00 de hoogste boete die in dit reglement voorkomt.

Voorkoming van rampen en ongelukken

Het laatste hoofdstuk van dit reglement schetst een mooi beeld van een plattelandsgemeente in de negentiende eeuw. We zullen de algemene bepalingen laten rusten en slechts de meest opvallende noemen. We moeten wel bedenken dat de regels vooral binnen de kom streng waren. Buiten de kom waren zij minder streng (zie afbeelding 5). Iedere bewoner was verplicht om bij vriezende weer één el uit de wal een bijt te maken van een vierkante el en die 's ochtends en 's avonds open te hakken. Het is duidelijk dat de angst voor brand nogal wat verboden en geboden opleverde. De schoorsteen moest van steen of ijzer zijn en tenminste een el boven het dak uitsteken. Binnen de kom der gemeente was het bovendien verboden daken van stro of riet te maken of hooi- of korenbergen te stellen. In pakhuizen of bergplaatsen, waar hout steenkolen, hooi, stro en turf aanwezig waren, mocht men geen licht laten branden anders dan in een afgesloten lantaarn. Bij het laden of lossen van deze brandbare stoffen was het bovendien ten strengste verboden pijpen of sigaren te roken. Zonder toestemming van de burgemeester was het verboden om te schieten of vuurwerk af te steken of langs de weg *piktonnen* te branden.

Aangezien men in een waterrijk gebied woonde, werd men verplicht een drenkeling te redden, de burgemeester te waarschuwen en de hulp van een geneesheer in te roepen. Als de politie erom vroeg, moest je een drenkeling ook in je huis opvangen.

Maar liefst zes artikelen handelen over de overlast van honden. Honden waarvan het vermoeden bestond dat ze gevaarlijk zouden kunnen zijn, moesten worden vastgelegd en een muilkorf dragen '*volgens een ter secretarie voorgelegd model*'. Deed men dit niet, dan zouden de honden '*gedood worden door de politiebeambten*'. Er staat dus niet

Aangezien men in een waterrijk gebied woonde, werd men verplicht een drenkeling te redden, de burgemeester te waarschuwen en de hulp van een geneesheer in te roepen.

Jacob Olie 1894. De noordgrens van Zuilen. We bevinden ons buiten de kom en daar waren de regels niet zo streng.
Bron: Beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

dat er slechts een kans was dat dat gebeurde. Er staat *'gedood zullen worden'* in het reglement. Een veel voorkomend verschijnsel was hondsdelheid of rabiës. Een hondsdelde hond of een hond die door een hondsdelde hond was gebeten, werd afgemaakt, op last van de burgemeester.

Al met al is het een interessant reglement, zeker voor ons die ruim 160 jaar later minder geneigd zijn om de stoep en de straat voor ons huis schoon te houden en al protesteren als we een waarschuwing krijgen voor een niet-aangeliende hond. ●

Noten

1. Schrijver houdt zich in dit artikel zoveel mogelijk aan de spelling van eigennamen zoals die gebruikt is in het in zijn bezit zijnde

Reglement van Politie.

2. Dat was een erfenis van de Franse tijd toen de oude gerechten Zuilen, Zwesereng en Oostwaard tot één gemeente werden samengevoegd. Voor dit artikel is onder andere gebruikt gemaakt van www.Home.kpn.nl/naga/zuilen.html 'Het dorp Oud-Zuilen door de eeuwen heen' en ook van www.Buitenplaatsenin Nederland.nl/oudzuilen-zuilenveld.html
3. Een el = tien palmen. Met de invoering van het metrieke stelsel voor het Koninkrijk in 1820 werd de el gelijkgesteld met 1 meter, vanaf 1725 was de Haagse el (69,4 cm) de nationale standaard, maar dan alleen voor de heffing van belastingen.
4. Smits, W. Cholera in Maarssen, Periodiek HKM (mei 1982), p 9-12.

Het essenhakhout van Vechtenstein

Hans Sagel

Achter het park van het buiten Vechtenstein liet de toenmalige eigenaar baron J.F. van Reede op grond die hij van Mozes Ximenis had gekocht in 1834 vier percelen essenhakhout aanplanten. Twee daarvan bestaan nog steeds, hoewel inmiddels omringd door huizen van de wijk Zandweg-Oostwaard. Ze zijn tegelijkertijd met het park door de gemeente Maarssen voor het publiek opengesteld. Dat wil zeggen dat er om het essenhakhout een smal wandelpad is aangelegd, waardoor de mogelijkheid is gecreëerd om van dit vooral qua flora unieke gebied te kunnen genieten. Wijlen Jan Wolters, een van de voorvechters voor het behoud van het landgoed Vechtenstein, beschreef op uitstekende wijze de geschiedenis en de flora en fauna ervan in dit blad (september 1989). Ook het rapport Flora en fauna van Vechtenstein en essenhakhout, in 1981 uitgegeven door het IVN, afd. Vecht- en Plassengebied, biedt heel veel informatie.

De voor het beheer noodzakelijke exploitatie van het hakhout liet de gemeente Maarssen, eenmaal eigenaar geworden, zoals gebruikelijk om de vier jaar uitvoeren door rond Maarssen wonende tuinders, ook na de openstelling voor het publiek. Zij oogsten 's winters de takken van drie à vier meter lang en gebruikten deze stokken (ook wel stelen of staken genoemd) bijvoorbeeld om er snijbomen, kapucijners en pronkers aan te kweken. De kleine zijtakken (rijshout) werden gebruikt voor het kweken van erwten. Overigens is het veerkrachtige, gladde essenhout ook zeer geschikt voor het maken van gereedschapsstelen. Op zoek naar een foto in mijn archief ter illustratie van dit stukje kwam ik een serie dia's tegen die in de winter van 1983 door mij voor een lezing van de HKM werden gemaakt in het essenhakhout van Vechtenstein. Het bleek dat zij helaas, zoals vaak bij dia's gebeurt, erg verkleurd waren. Door ze te digitaliseren en in zwart-wit om te zetten, zijn ze

echter nog enigszins bruikbaar om een beeld te geven hoe er in vroeger jaren 's winters in het essenhakhout werd gewerkt. Zo zien we op de eerste foto twee mannen (namen onbekend) tussen de stobben bezig met het sorteren en verzamelen van het gekapte hout. Op afbeelding 2 zien we hoe Gerrit van Leijen, hij had toen nog zijn tuinderij aan de Tuinbouwweg waar nu het tuincentrum Van Ginkel is, met zijn kapmes een stok ontdoet van de zijtakken. Op de achtergrond is geheel links bovenaan vaag het gebouw van Woonzorgcentrum Meren-hoef van het Leger des Heils zichtbaar.

Al een hele tijd wordt het werk in het essenhakhout nu vooral verzorgd door vrijwilligers. Het is de bedoeling dat om de twee jaar de helft van het hakhout wordt aangepakt zodat zomers altijd nog een deel hoger groen heeft, hetgeen naast een fijnere beleving van het gebied ook de natuur ten goede komt. Behalve vrijwilligers heb ik in de laatste dertig jaar waarin ik vrijwel naast het essenhakhout woon, ook wel door de gemeente ingehuurde bedrijven aan het werk gezien. Daarbij werden jammer genoeg soms veel te grote voertuigen gebruikt die met hun grote wielen de kwetsbare,

zachte grond kapot reden en deels dichtdrukten. Ook is er tussen de stobben resthout verbrand, met als gevolg dat er grote brandplekken achterbleven.

Mijns inziens is dit niet het beheer dat, naast de recreatiedruk, verzuring en verdroging, de kwetsbaarheid van het gebied ten goede komt. Een ander probleem lijkt te worden een zich in Nederland snel uitbreidende ziekte in essenbomen. Door deze essentakkensterfte, c.q. ziekte, die volgens Staatsbosbeheer niet te bestrijden is, en het mogelijk niet altijd adequate beheer, gaat het essenhakhoutgebied zienderogen achteruit. Dat is uiteraard geen goede zaak en het zou dan ook zeer toe te juichen zijn wanneer de huidige eigenaar, de gemeente Stichtse Vecht, (meer) actie gaat ondernemen om het essenhakhout te redden van de ondergang.

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 0346-561457, e-mail: hanssagel@gmail.com ●

het oude reghuys

eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetoldereghuys.nl

HAIRFASHION

maarssen

HAIRFASHION MAARSSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

✓

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

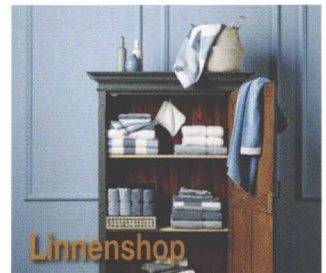
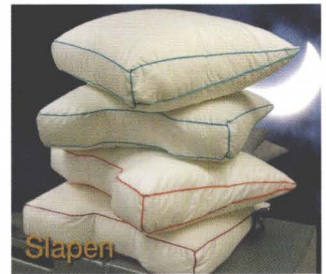
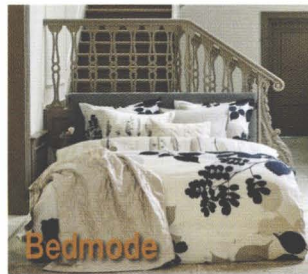
DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

HAIRFASHION MAARSSSEN | KAATSBAAN 3 | MAARSSSEN

de Graaff

slapen/bedmode/lingerie/linnenshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarssen
0346-562122
www.degraaffmaarssen.nl

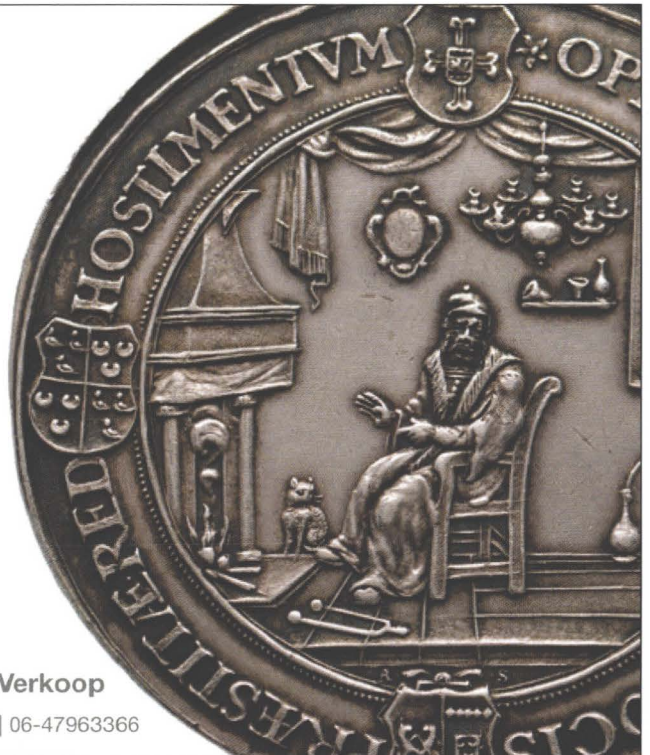
Ritter
MAKELAARDIJ

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheek
verhuur • nieuwbouw

Sterk door Service!

Nassastraat 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
 erarittermakelaardij
 @ERA_Ritter

Taxaties | Bemiddeling | Inkoop & Verkoop

www.numisconsult.nl | info@numisconsult.nl | 06-47963366